

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Глухівський національний педагогічний університет
імені Олександра Довженка

Кафедра теорії і методики початкової освіти

МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

**Тема: Проєктна діяльність на уроках літературного читання як засіб
розвитку творчої діяльності здобувачів початкової освіти**

Виконала:

Резнік Вікторія Олександрівна
013 Початкова освіта

Науковий керівник:

кандидат педагогічних наук, доцент
Кухарчук Ірина Олексіївна

Допущено до захисту:

« ____ » _____ 2023 року

Завідувач кафедри

Дата захисту: « __ » _____ 2023 року

Національна оцінка _____

Кількість балів: _____ Оцінка ECTS _____

Підписи членів комісії:

Глухів 2023 р.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВПРОВАДЖЕННЯ ПРОЄКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА УРОКАХ ЛІТЕРАТУРНОГО ЧИТАННЯ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ ТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ.....	9
1.1.Проектна діяльність здобувачів освіти початкової ланки як науково-методична проблема.....	9
1.2.Зміст, завдання та психолого-педагогічні особливості впровадження проектної діяльності в навчання учнів початкової школи.....	14
1.3.Шляхи і методи застосування проектної діяльності на уроках літературного читання здобувачів освіти початкової школи.....	19
Висновки до першого розділу.....	24
РОЗДІЛ 2. ДОСЛІДНО-ЕКСПЕРЕМЕНТАЛЬНА МЕТОДИКА ВПРОВАДЖЕННЯ НА УРОКАХ ЛІТЕРАТУРНОГО ЧИТАННЯ ПРОЄКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДЛЯ РОЗВИТКУ ТВОРЧОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ.....	28
2.1. Вихідні позиції експериментального дослідження проблеми впровадження проектної діяльності на уроках літературного читання для формування творчих умінь молодших школярів.....	28
2.2. Практичне впровадження проектної діяльності на уроках літературного читання для формування творчості учнів.....	37
2.3. Аналіз результатів дослідження.....	52
Висновки до другого розділу.....	58
ВИСНОВКИ.....	59
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	63
ДОДАТКИ.....	70

ВСТУП

Актуальність теми. У період оновлення змісту освіти відповідно до Закону України «Про освіту» [25], Державного стандарту початкової освіти, Концепції Нової української школи [34] відбувається переорієнтація процесу формування основних компетентностей особистості учня та пошуків ефективних шляхів його реалізації. Розвиток в учнів початкових класів сучасної української школи творчих здібностей та нестандартного мислення як частина розвитку компетентностей школяра відповідає потребам сьогодення. У Державному стандарті метою початкової освіти визначено «всебічний розвиток дитини, її талантів, здібностей, компетентностей та наскрізних умінь відповідно до вікових та індивідуальних психофізіологічних особливостей і потреб, формування цінностей, розвиток самостійності, творчості та допитливості» [73, с. 4].

Проблема творчої особистості порушувалася ще в античній філософії, зокрема в трактатах Платона та Аристотеля, цікавила відомих педагогів, зокрема Я. Комеського, К. Ушинського, С. Русову, Т. Лубенця, В. Сухомлинського та ін.

Нині ця проблема домінує у низці досліджень сучасних учених-педагогів, психологів, методистів, зокрема: В. Білик [6], С. Пальчевський, К. Приходченко, О. Савченко [63], Л. Терлецька [70], В. Тищенко, Л. Шпак. Велика увага цьому питанню приділяється такими сучасними українськими вченими, як М. Боришевський, В. Доротнюк, О. Кульчицька, В. Моляко [49], В. Максименко [39], Є. Чорний та ін.

Одним із важливих засобів активізації творчої діяльності молодших школярів є проєктна діяльність на уроках літературного читання в умовах зміни освітнього процесу і відповідно до принципів НУШ .

Проєктне навчання є одним із ефективних методів. Як показує практика, його впровадження сприяє підвищенню в учнів рівня навчальних досягнень і покращується мотивація до навчання, формується здатність самостійно

мислити. За загальним визначенням, проєктне навчання – це метод, завдяки якому учні, досліджуючи та реагуючи на цікаві і складні питання, отримують потрібні знання і навички.

Сучасна початкова школа – це школа розвитку та самореалізації особистості, де завдання вчителя – спрямувати дитину на шлях пізнання та розкрити сильні сторони, а не лише вкладати вже готові знання. Розвиток емоційного, творчого інтелекту, вміння критично та самостійно думати є надзвичайно важливим для розвитку компетентностей здобувачі освіти. Учитель у своїй діяльності має завжди користуватися порадами В. Сухомлинського, який зауважував: «Може, маленька дитина повторює те, що було вже зроблено, створено іншими людьми, але якщо це діяння – плід її власних зусиль, – вона творець, її розумова діяльність – творчість» [68].

Аналіз науково-методичної літератури щодо проєктної діяльності в навчанні дає можливість стверджувати, що означена проблема нині не є достатньо дослідженою, хоч вивченням питання займалася значна кількість дослідників. У давні часи про проєктну діяльність у своїх роботах згадував Конфуцій. Ідея включення проєктної діяльності в освітній процес була запропонована Джоном Дьюї більше століття тому. А. Флітнер характеризує проєктну діяльність як навчальний процес, в якому обов'язково беруть участь серце, розум і руки.

У вітчизняній педагогіці цією проблемою зацікавився А. Макаренко, який в результаті своєї новаторської педагогічної діяльності дійшов висновку про проєктування особистості як суб'єкта педагогічної праці. Таку думку також підтримував В. Сухомлинський. Дж. Пітт класифікував етапи роботи в рамках проєктної діяльності. С. Гончаренко, О. Савченко запропонували власні дефініції навчального проєкту та визначили його сутність і особливості реалізації в освітній процес. Як засіб реалізації особистісно-орієнтованого, компетентісно-орієнтованого навчання метод проєктів розглядають Л. Бодько [7], О. Онопрієнко [53], Т. Марченко [41]. Заслужують на увагу праці Т. Башинської, у яких проєктувальна діяльність трактується як основа

взаємодії вчителя та учнів [5].

Особливості проектної діяльності, методику її впровадження в початковій школі, роль у формуванні ключових компетентностей розглядають у своїх науково-методичних розвідках Т. Даниленко [19], В. Пеньшина [19], Н. Додусенко, І. Нетужилова [22], С. Жуковська [24], Г. Ісаєва [28], Н. Котелянець [35], Л. Максимчук [40], Н. Петровська, Т. Воропай, У. Чавс [75] та ін. Переважна більшість наукових праць спрямована на загальне уявлення про проектну технологію в освіті, не враховуючи особливості навчання в умовах НУШ, розвиток творчих можливостей дітей молодшого шкільного віку.

Аналіз теоретичної та методичної літератури з досліджуваного питання вказує на недостатню увагу науковців до питання впровадження проектної діяльності саме на уроках літературного читання з орієнтацією на розвиток творчого потенціалу здобувачів початкової освіти. У цьому аспекті заслуговують на увагу наукові розвідки О. Савченко [61], В. Білик [6], О. Вашуленко [9], А. Гримаської [16], С. Вербицької [10], Т. Волобуєвої [11], Г. Воронцової [12], О. Грушко [17], Н. Комарівської [30], М. Коновальчук [33], К. Нечипоренко [51], Л. Рондяк [59], М. Явоненко [79] та ін. Як показує аналітичний огляд наукових джерел, увага науковців переважно акцентується на розвитку творчої діяльності молодших школярів у процесі навчання. Лише в окремих розвідках розглядаються особливості творчої діяльності здобувачів початкової освіти на уроках літературного читання.

Отже, сучасна ситуація в початковій літературній освіті призводить до наявності суперечностей між попередньою та новою системою навчання, особливостями впровадження нових видів діяльності, в тому числі і проектної, яка зорієнтована на розвиток у дітей молодшого шкільного віку умінь креативно та нестандартно сприймати довкілля і висловлювати власні думки. Так само підходити і до сприйняття творів на уроках літературного читання.

Пошук можливих шляхів вирішення зазначених суперечностей, недостатнє вивчення означеної теми та незначна кількість практичних

методик щодо застосування методу проєктів у початковій ланці на уроках літературного читання, зорієнтованого на розвиток у здобувачів творчих можливостей та здібностей і зумовили вибір теми магістерської роботи: **«Проектна діяльність на уроках літературного читання як засіб розвитку творчої діяльності здобувачів початкової освіти»**

Мета магістерської роботи полягає в теоретичному обґрунтуванні і розробленні експериментальної методики впровадження проєктної діяльності на уроках літературного читання як засобу підвищення творчого потенціалу учнів та перевірки її ефективності.

Відповідно до мети визначаються такі **завдання**:

- здійснити аналітичний огляд науково-педагогічної та методичної літератури з означеної проблеми, визначити теоретичні засади для власного дослідження;
- з'ясувати сутність ключових понять магістерської роботи: проєкт, метод проєктів, проєктна діяльність, творча діяльність на уроках літературного читання;
- визначити шляхи і методи застосування проєктної діяльності на уроках літературного читання здобувачів освіти початкової школи;
- дослідити взаємозв'язок між проєктною діяльністю на уроках літературного читання та рівнем творчого потенціалу учнів;
- розробити методику з використанням проєктної діяльності на уроках літературного читання, зорієнтовану на розвиток творчості молодших школярів;
- експериментально перевірити ефективність методики із залученням проєктної діяльності на уроках літературного читання.

Об'єкт дослідження: процес розвитку творчого потенціалу здобувачів початкової освіти засобом проєктної діяльності на уроках літературного читання.

Предмет дослідження: методика формування творчих можливостей

молодших школярів засобами проєктної діяльності на уроках літературного читання.

Для реалізації мети дослідження та поставлених завдань було використано такі **методи дослідження**:

- **теоретичні** – аналіз та узагальнення науково-педагогічної, навчально-методичної та психолого-педагогічної літератури з означеної проблеми з метою визначення стану і теоретичного обґрунтування досліджуваної проблеми.
- **емпіричні** – методи збору інформації (бесіда, анкетування, опитування, спостереження, тестування), аналіз уроків з точки зору досліджуваної проблеми, анкетування вчителів початкових класів, вивчення учнівських робіт, педагогічний експеримент;
- **методи математичної статистики** – якісний та кількісний аналіз результатів дослідження, перевірка їх достовірності.

Теоретичне значення отриманих результатів:

- уточнено поняття «проєкт», «проєктна діяльність»;
- отримано можливість подальшого розвитку наукових уявлень про впровадження проєктної діяльності на уроках літературного читання в початковій школі;
- обґрунтовано організаційно-методичне забезпечення використання методу проєктів на уроках літературного читання як засобу розвитку творчих умінь молодших школярів.

Практичне значення магістерської роботи полягає у доведенні ефективності застосування методу проєктів для розвитку творчих здібностей учнів молодшої шкільної ланки. Матеріали магістерської роботи можуть бути використані керівництвом, вчителями початкової школи під час уроків літературного читання, батьками учнів, студентами ЗВО у процесі опанування методики навчання української мови, для написання рефератів та наукових кваліфікаційних робіт.

Апробація. Основні положення магістерського дослідження апробовано у формі доповідей і виступів на конференціях: V Всеукраїнська студентсько-викладацька науково-практична інтернет-конференція з міжнародною участю «Сучасні тенденції та перспективи мовно-літературної освіти в Україні», 16–17 лютого 2023 р., Всеукраїнська науково-практична конференція «Початкова освіта в парадигмі Нової української школи: виклики часу», 27 квітня 2023 року, XIV Всеукраїнська студентсько-викладацька науково-практична конференція «Мова й література у проєкції різних наукових парадигм», 18 квітня 2023 року, ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка» (м. Полтава).

Звітна науково-практична конференція викладачів, докторантів, аспірантів та молодих учених, здобувачів вищої та фахової передвищої освіти «Наука та освіта в умовах війни: Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка» (2023 р.)

Опубліковано тези «Проектна діяльність здобувачів освіти початкової ланки» у збірнику матеріалів конференції здобувачів вищої та фахової передвищої освіти «Наука та освіта в умовах війни: Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка» (2023 р.); «Теоретичні засади впровадження проєктної діяльності на уроках літературного читання як засіб розвитку творчої діяльності здобувачів початкової освіти» у збірнику матеріалів науково-методичного семінару «Компетентнісний підхід в освіті: теорія і практика» Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка (2023 р.).

Структура магістерської роботи: робота складається зі вступу, двох розділів, висновків до кожного розділу, загального висновку, списку використаної літератури та додатків. Загальний обсяг роботи становить 90 сторінок. Основний зміст роботи викладено на 62 сторінках. У тексті вміщено 5 рисунків та 5 таблиць. Додатки викладено на 17 сторінках. У списку 80 використаних джерел, що охоплюють 8 сторінок.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВПРОВАДЖЕННЯ ПРОЄКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА УРОКАХ ЛІТЕРАТУРНОГО ЧИТАННЯ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ ТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

1.1. Проєктна діяльність здобувачів освіти початкової ланки як науково-методична проблема

Сучасне суспільство вимагає виховання самостійних, ініціативних, відповідальних громадян, здатних ефективно взаємодіяти у виконанні соціальних, виробничих і економічних завдань. Виконання цих завдань потребує розвитку особистісних якостей і творчих здібностей людини, умінь самостійно здобувати нові знання та розв'язувати проблеми, орієнтуватися в житті суспільства. Саме ці пріоритети покладено в основу реформування сучасної загальноосвітньої школи, головне завдання якої – підготувати компетентну особистість, спроможну знаходити правильні рішення у конкретних навчальних, життєвих, а в майбутньому і професійних ситуаціях [13].

Сьогодні вимагає формування активної та творчої особистості, здатної сприймати різні зміни, орієнтуватися в інформаційному просторі, вирішувати складні проблеми і конкретними діями доводити свою значущість для суспільства [52]. Саме цим зумовлена нині увага педагогів до інновацій. У сучасній школі одним із найперспективніших методів навчання є метод проєктів, адже він забезпечує умови для творчої самореалізації здобувачів освіти, підвищує їх мотивацію до навчальної діяльності, сприяє розвитку інтелектуальних здібностей, формує пошуково-дослідницькі навички [13].

Відповідно до завдань магістерської роботи розглянемо трактування в науковій літературі ключового поняття «проєкт». Зазначимо, що у всіх опрацьованих нами джерелах, у тому числі і в словниках, значення терміна

«проект» подається у різних лексико-семантичних варіантах.

Зокрема, за Словником іншомовних слів за редакцією О. Мельничука «проект (від лат. *projectus* – кинутий вперед) 1. Сукупність документів (розрахунків, креслеників тощо), необхідних для зведення споруд, виготовлення машин тощо. 2. Попередній, гаданий текст будь-якого документа. 3. План, задум організації, влаштування, заснування будь-чого [43].

У науково-педагогічних джерелах означене поняття дефінується як сукупність певних дій, документів для створення реального об'єкта, предмета, створення різного роду теоретичного продукту[60], як систематична форма організації діяльності у взаємозв'язку її теоретичних і практичних аспектів [38,с.56],

Отже, як бачимо, у структурі лексичного значення досліджуваного поняття домінують є семи «діяльність», «задум», «план», «результат». Відтак це уможливорює використання терміна «проект» у дидактиці як одного із сучасних методів навчальної діяльності здобувачів освіти різних ступенів, у тому числі і в початковій ланці.

Ураховуючи те, що проєктувальна діяльність школярів на уроках літературного читання є ключовим поняттям нашої магістерської роботи, зупинимося на трактуванні методу проєктів.

У педагогічному словнику метод проєктів описується як організація навчання, за якою учні набувають знань і навичок у процесі планування й виконання практичних завдань – проєктів [15, с. 197].

Так само як технологію організації навчання, за якої учні здобувають знання, уміння і навички у процесі планування й виконання практичних завдань розглядає Н. Дегтярьова [20., с. 8], Л. Бодько [7], О. Гузенко [18], С. Жуковська [24], Г. Ісаєва [28].

Проектна діяльність тлумачиться і як спосіб організації педагогічного процесу, що ґрунтується на взаємодії, співпраці та співтворчості педагога і вихованців у ході поетапної практичної діяльності у досягненні поставлених

цілей [71].

Як правило, проекти мають індивідуальний або колективний характер і спрямовані на створення унікального кінцевого продукту. У методичній літературі з означеної проблеми наголошується на таких складниках проектної діяльності, як проблема, планування, пошук необхідної інформації, продукт і презентація. Окрім цього, школярам рекомендується додавати ще й портфоліо, до якого входять робочі матеріали, зокрема чернетки, тези, світлини за потреби, звіти тощо.

Отже, як показує власний педагогічний досвід, ознайомлення з роботою класоводів різних шкіл, відомих дидактів, проєкт – це завжди творча діяльність, сутність якої полягає у стимулюванні зацікавленості учнів певною проблемою, в оволодінні ними необхідними знаннями і навичками для її вирішення, у практичному застосуванні отриманих результатів.

Як бачимо, в основу дефініції методу проєктів покладена ідея, що відображає загальну сутність поняття «проєкт», його прагматичну спрямованість на результат, який отримано у вирішенні тієї чи тієї практично чи теоретично значущої проблеми.

Зазначимо також, що досліджувана технологія навчання і сам термін у педагогіці використовується давно, про що свідчать дослідження С. У. Гончаренка, О. Я. Савченко, Н. В. Котелянець та ін

Зокрема, термін «метод проєктів» у педагогічній літературі уперше з'явився в 1908-1910 рр. у звітах масачусетської шкільної влади. У 1911р. Американське бюро освіти затвердило цей термін на офіційному рівні. У педагогічній літературі 20-х років ХХ ст., крім назви «метод проєктів», використовувалися терміни «метод цільових завдань», «метод цільових актів», «проєктні завдання». У цей час метод проєктів розглядався як система педагогічної роботи.

Проте у 1931 році проєктну технологію в Україні було засуджено, закрито та відкинуто. У 30-ті роки школа була повністю переведена на традиційне навчання. З того часу спроб застосовувати проєктну технологію у

вітчизняній освітянській практиці не було. Проте проектна технологія або метод цільових завдань, тобто такої організації навчання, за якої учні набувають знання і навички у процесі планування й виконання практичних завдань-проектів [35], все ж упроваджувалася в українській освітній системі.

Відомо, що першим увів поняття проекту, науково описав його та спробував класифікувати американський професор В. Кілпатрик. Він дав таке визначення: «метод проектів – це метод планування доцільної (цілеспрямованої) діяльності зв'язку з вирішенням певного навчально-виховного завдання в реальній життєвій обстановці» [14].

Одним із засновників проектної технології називають Джона Д'юї, американського філософа і педагога, який розробив теорію наукового методу як інструменту успішної людської діяльності, досягнення цілей. Як зазначають дослідники, Джон Д'юї на початку ХХ століття використовував проектну технологію в прагматичній педагогіці для організації цілеспрямованої діяльності дітей з урахуванням їх особистих інтересів [29, с. 72; 56].

Щодо сучасного стану проектної технології у вітчизняній педагогіці, то в українській педагогічній практиці явище проекту почало активно з'являтися та впроваджуватися в останнє десятиліття в результаті діяльності міжнародних організацій, які розробляли та поширювали освітні проекти [4].

Отже, аналіз науково-методичної літератури засвідчує, що проектна технологія – це активна, творча діяльність здобувачів освіти. А відтак метод проектів – це сукупність засобів, дій школярів у визначеній послідовності для досягнення поставленого завдання – розв'язання певної проблеми, значущої для учнів та оформленої у вигляді конкретного кінцевого продукту. Це система способів, прийомів і засобів організації та здійснення самостійної аналітичної діяльності здобувачів освіти у процесі вирішення навчального завдання. Така робота школярів є не лише пошуковою, а й творчою [22].

На думку О. Онопрієнко, проектування як самостійний вид діяльності передбачає наявність таких етапів: прогнозування, планування,

конструювання, моделювання [53].

Отже, ураховуючи загальноприйняте трактування методу як шляху пізнавальної діяльності людини, метод проєктів науковці розглядають як:

- спосіб пізнання явищ природи та суспільства;
- шлях просування до істини, до очікуваного результату;
- спосіб організації практичного й теоретичного освоєння дійсності, зумовлений закономірностями об'єкта, який розглядається;
- система послідовних дій, спрямована на досягнення результату, що відповідає поставленій меті;
- сукупність засобів, прийомів, дій і операцій, необхідна для розв'язання конкретного навчального завдання у процесі взаємодії суб'єктів навчання, опосередкованої змістом спільної діяльності;
- упорядкована система взаємопов'язаних прийомів педагогічної діяльності вчителя й навчально-пізнавальної діяльності здобувачів, спрямована на досягнення поставлених дидактичних, виховних і розвивальних цілей [45].

Спільним для всіх вище поданих визначень є те, що метод проєктів розглядається як спосіб досягнення навчальних цілей, спрямований на самостійну діяльність учнів, який виконується індивідуально, попарно або в групах.

В основі проєкту лежить певне завдання, у ході розв'язання якого учні здобувають корисні їм знання, вміння і навички з різних галузей знань.

Підсумовуючи, зазначимо, що метод проєктів дає можливість розвивати пізнавальні інтереси учнів, уміння самостійно конструювати свої знання, орієнтуватися в інформаційному просторі, критично мислити. Проєктна технологія завжди орієнтована на самостійну діяльність учнів – індивідуальну, парну, групову, яку вони виконують протягом цілком визначеного часу.

1.2. Зміст, завдання та психолого-педагогічні особливості впровадження проєктної діяльності в навчання учнів початкової школи

Одним із завдань магістерського дослідження є з'ясування психолого-педагогічної готовності молодших школярів до проєктної діяльності на уроках літературного читання, зорієнтованої на розвиток творчих здібностей учнів.

Як уже наголошувалося, до однієї із продуктивних та оптимальних технологій формування у дитини творчості належить організація проєктної діяльності, оскільки остання є методом, який ґрунтується на дитячих потребах та інтересах, стимулює самостійність, забезпечує єдність інтелектуального, емоційного, морального і креативного розвитку. До того ж відомо, що проєктування – це специфічний індивідуально-творчий процес, який потребує від кожного учасника оригінальних рішень, водночас – це процес і колективної творчості [47].

Ми уже неодноразово зазначали, спираючись на праці різних науковців та методистів, що метод проєктів ґрунтується на ідеї спрямованості навчально-пізнавальної діяльності школярів на результат, який можна отримати завдяки вирішенню тієї чи тієї теоретично-практично значущої для учня проблеми .

Зовнішній результат можна побачити, осмислити, оцінити, застосувати на практиці. Внутрішній (досвід діяльності) стане надбанням учня, об'єднавши знання й уміння, компетенції і цінності. Саме у молодшому шкільному віці закладається низка ціннісних установок, особистісних якостей і ставлень [48].

Метою навчального проєктування є створення педагогом таких умов під час освітнього процесу, за яких його результатом є індивідуальний досвід діяльності учня. Зазначена робота спирається на принцип особистісно орієнтованого навчання та конкретну працю учня на основі його вільного вибору, з урахуванням інтересів.

У педагогічній літературі наголошується, що метод проєктів передбачає

формування певної проблеми і поступове її розкриття, розв'язання, з обов'язковою наявністю ідей та гіпотези, чітким плануванням дій, розподілом (якщо йдеться про групову роботу) ролей, тобто наявністю завдань для кожного учасника за умов тісної взаємодії, відповідальності тих, хто відповідає за проєкт чи за свою частину роботи, регулярного обговорення проміжних кроків та результатів [48].

Зазначимо, що зміст проєктної діяльності молодших школярів залежить від багатьох чинників, зокрема:

- специфіки навчального предмету,
- навчального матеріалу,
- типу проєкту,
- умов організації діяльності тощо [47].

Наприклад, у природничих науках змістовою основою проєкту є спостереження за об'єктами реальності, у гуманітарних – текст, який вивчають цілеспрямовано, або його інтерпретації (відеофільм, вистава, брошура тощо). Зокрема, М. Чанова називає однією з ознак методу проєктів його алгоритмованість [47].

Оскільки літературне читання належить до гуманітарних навчальних предметів, то зміст проєктної діяльності молодших здобувачів освіти передбачає формування креативності у процесі читання, усвідомлення, емоційно-експресивного сприйняття, аналізу передбачених програмою творів різних жанрів і тем, розвиток умінь шукати необхідну інформацію відповідно до теми і поставленої проблеми, інтерпретувати події і дії героїв, висловлювати власну думку тощо.

Отже, під педагогічним проєктуванням учені розуміють повноцінний науково-дослідницький акт, який передбачає вивчення соціально-педагогічних закономірностей, виконання комплексу дослідницьких процедур, створення педагогічних умов для роботи над творчим проєктом [47].

Метод проєктів є інтегрованим компонентом розробленої і структурованої системи освіти, що ґрунтується на розвитку пізнавальних навичок, креативності, вміння орієнтуватися в інформаційному просторі, самостійно конструювати знання, розвивати критичне і творче мислення [47].

Р. Михайлишин виокремлює такі основні завдання проєктної технології в початковій школі на сучасному етапі:

- формування навичок самостійної діяльності, застосування знань у нестандартних ситуаціях;
- формування в учнів комунікативних умінь та навичок;
- формування навичок науково-дослідної роботи [47].

Проєктна діяльність дає можливість розв'язати проблему мотивації, створити позитивну атмосферу навчання, навчити дітей застосовувати свої знання на практиці для розв'язання життєвих і особистісних проблем.

Визначаючи цінність залучення учнів до проєктної діяльності, Н. Мойсеюк зазначає, що наявним є орієнтування на створення певного матеріального або інтелектуального продукту, а не просте вивчення певної теми, тому що навчальний проєкт – це передусім форма організації занять, що передбачає комплексний характер діяльності, спрямованої на отримання освітньої продукції всіма її учасниками за певний часовий проміжок [48].

У дітей молодшого шкільного віку відбувається активний розвиток всіх вищих психічних функцій, зокрема: мислення, пам'яті, уваги, уяви та довільності дій. До 7 років у дітей підвищується рухливість нервових процесів, а також процеси збудження переважають над процесами гальмування, що призводить до швидкої втомлюваності під час виконання завдань і швидкому переключенню уваги.

Для молодших школярів характерна непосидючість, сильна емоційна збудливість та активність. Згідно з віком працездатність дитини падає впродовж 25–30 хвилин уроку. Все це потрібно враховувати вчителю молодшої школи в організації занять [57].

Психологи також зауважують, що важливо навчити школяра правильно

ставити цілі для запам'ятовування матеріалу. Саме від мотивації залежить продуктивність запам'ятовування. Якщо учень запам'ятовує матеріал з певною установкою, то цей матеріал засвоюється швидше, пам'ятається довше, відтворюється точніше[57].

Окрім того, учені стверджують, що у хлопчиків і дівчаток молодшого шкільного віку є деякі відмінності в запам'ятовуванні. Дівчатка уміють примусити себе, налаштуватися на запам'ятовування, їх довільна механічна пам'ять краща, ніж у хлопчиків. Хлопчики виявляються успішнішими в оволодінні способами запам'ятовування, тому у низці випадків їх опосередкована пам'ять виявляється ефективнішою, ніж у дівчаток [23].

У молодшому шкільному віці увага стає концентрованою і стійкою тоді, коли навчальний матеріал відрізняється наочністю, яскравістю, викликає у школяра емоційне ставлення [23].

Психологічним особливостям дітей молодшого шкільного віку має відповідати і ставлення до навчального процесу. Відтак, проєктна форма роботи може бути задіяна у роботі з дітьми тільки відповідної вікової категорії.

Правильне використання методу проєктів у початковій школі дає змогу визначити його ефективним дидактичним засобом активізації творчої діяльності школярів, розвитку їхнього креативного мислення та формування визначених у них особистісних рис, найповніше забезпечує взаємодію учасників навчально-виховного процесу в умовах особистісно орієнтованого навчання.

Проте для успішної реалізації проєктної технології необхідно не лише враховувати готовність учнів до такої діяльності, а й розуміння вчителем специфіки цієї роботи [11].

Педагог початкової школи має усвідомлювати, що важливою є розробка етапів дослідницького проєкту і виявлення домінуючої ролі вчителя або учня та ступінь взаємодії суб'єктів «учень-вчитель» на різних етапах проєктування, надаючи вчителю роль незалежного консультанта, а учням – активних учасників, тобто нетиповість функцій учасників навчально-

виховного процесу: учитель виконує роль координатора, консультанта, носія інформації, а учень – активного розробника та виконавця проекту[11].

Учителеві початкових класів, який використовує проєктну діяльність, треба чітко уявляти модель тих проєктів, які він створюватиме з учнями. Досвід роботи показує таку послідовність під час застосування методу проєктів у початковій школі: від короткотривалих (1-2 уроки) , однопредметних проєктів до довготривалих, міжпредметних; від особистих до групових і загальнокласних.

Аналітичний огляд наукових джерел дає можливість визначити характерні ознаки методу проєктів, зокрема:

- наявність певної значущої для учнів проблеми;
- вихідний момент – інтереси дітей; домінування принципу самостійності і творчості у діяльності учнів;
- використання різноманітних форм діяльності учнів: індивідуальна, парна, групова; зв'язок теорії з практикою;
- зв'язок з реальним життям;
- забезпечення максимальної пізнавальної активності учнів;
- розвиток творчих навичок учнів;
- критичного мислення, вмінь самостійно шукати інформацію;
- використання різноманітних методів, засобів навчання;
- здійснення монопредметних, міжпредметних та над предметних зв'язків;
- інтегрування знань, умінь з різних галузей науки і мистецтва;
- створення матеріалів, які є різними за змістом і формою, але готові до застосування на практиці;
- із об'єктів навчання учні перетворюються на суб'єктів навчання;
- охоплює елементи особистісно орієнтованого навчання, педагогіки співробітництва, діяльнісного підходу у навчанні [44].

Отже, проєктна діяльність молодших школярів забезпечує формування

у них креативних умінь у вирішенні проблем, які потребують певних знань, стимулює розвиток критичного мислення, самостійності, навичок добирати, аналізувати, систематизувати відповідну інформацію, вирішувати пізнавальні і творчі завдання у співпраці, де діти виконують різноманітні ролі.

Організація означеної діяльності має враховувати психолого-вікові особливості здобувачів початкової освіти та педагогічні умови їх навчання на уроках літературного читання.

1.3 Шляхи і методи впровадження проєктної діяльності на уроках літературного читання здобувачів початкової освіти

Використання у навчально-виховному процесі методу проєктів не є новим для українських шкіл. Розвиток цього методу у вітчизняних школах пов'язують з іменами вітчизняних педагогів В. М. Шульгіна, А. Ф. Петровича, Л. С. Миловидова, М. В. Крупеніна, В. В. Ігнат'єва та ін. Прихильники методу проєктів оголосили його єдиним засобом перетворення школи навчання в школу життя.

Метод проєктів є однією з інноваційних педагогічних технологій, що відповідає вимогам Національної доктрини розвитку освіти [50] щодо переходу до нового типу гуманістично-інноваційної освіти, коли увага переноситься на процес набуття школярами знань, умінь, навичок, життєвого досвіду, які трансформуються в компетенції. Як зазначають науковці, за своєю сутністю робота над проєктом має інноваційний характер:

- вимагає від учнів застосовувати нові знання, спираючись на засвоєний раніше матеріал;
- виробляє вміння діяти і приймати рішення самостійно чи в складі команди та розв'язувати конфлікти;
- шукати, компонувати і застосовувати нову інформацію з різноманітних джерел, використовуючи сучасні технології для

виконання конкретних завдань;

- розвиває критичне мислення і прагнення до творчості та саморозвитку;
- формує бажання і здатність самостійно вчитися [21].

Нагадаємо загальні вимоги до застосування методу проєктів у сучасній початковій школі, спираючись на вивчення педагогічного досвіду і результати досліджень, проведених в останнє десятиліття (І. Г. Єрмаков, Г. С. Сазоненко, О. В. Онопрієнко, В. П. Тименко, А. Д. Цимбалару, Т. І. Чернецька, В. Л. Лапуренко та ін.).

Сутність проєктного навчання полягає у моделюванні та здійсненні процесу розв'язання значущих для дітей цілей, проблемних задач і ситуацій, що вимагають пошуків, досліджень, співпраці між собою і дорослими. Застосування методу проєктів ґрунтується на взаємозв'язку навчального, дослідницького, прогностичного та комунікативного складників навчального пізнання [61].

Щодо початкової освіти користуються терміном навчальний проєкт, який має такі основні ознаки: конкретну мету, точно визначену тривалість, склад виконавців та спрямованість на конкретний результат, який можна показати публічно [64].

У навчальній програмі для 1–4 класів, затвердженої МОН, зокрема у типовій освітній програмі, що розроблена під керівництвом Савченко О. Я. (3–4 клас), вказані такі вимоги до проведення уроків літературного читання:

- ознайомлення учнів з дитячою літературою різної тематики і жанрів;
- формування в учнів повноцінної навички читання як універсального інструменту функціональної грамотності;
- розвиток інтересу і здатності до самостійної читацької діяльності для задоволення різних потреб читача;
- формування умінь опрацьовувати художні, науково-художні тексти;
- оволодіння прийомами структурно-сислового і образного аналізу текстів

різних видів;

- розвиток образного, критичного, логічного мислення та мовлення;
- формування умінь самостійної роботи з різними видами і джерелами інформації;
- формування прийомів роботи з дитячою книжкою, періодичною, довідковою літературою;
- формування вмінь безпечного і критичного використання медіапродукції, здатності створювати медіапродукти і спілкуватися за допомогою медіа засобів;
- розвиток уяви і здатності виявляти себе у різних видах літературно творчої діяльності [73].

Детальний аналіз Типової освітньої програми та змістових ліній можна переглянути в Додатку Е.

У пояснювальній записці до проведення занять чітко простежується використання методу проєктів на уроках літературного читання в НУШ [36].

Для реалізації орієнтовної навчальної програми «Літературне читання» для 3 класу початкової школи, створеної відповідно до Типової освітньої програми для 3–4 класів закладів загальної середньої освіти, яка розроблена під керівництвом О. Я. Савченко (2019), передбачено використання на уроках літературного читання підручника «Літературне читання» – основний навчальний посібник», допоміжних навчальних посібників – «Книжки для читання», «Робочого зошита з літературного читання», що забезпечує наскрізну реалізацію всіх освітніх ліній.

Підручник «Літературне читання. 3 клас» (у двох частинах) для закладів загальної середньої освіти розроблено відповідно до вимог Державного стандарту початкової освіти, Типової освітньої програми (3 – 4 клас) (автор Савченко О. Я.) [65, 66].

Зміст підручника (навчальний матеріал, особливості його подання, методичний апарат і структура) визначено на підставі принципів:

- узгодження цілей, змісту і очікуваних результатів навчання;
- дитиноцентрованості і природовідповідності;
- можливостей реалізації змісту освіти через предмети або інтегровані курси;
- взаємозв'язаного формування ключових і предметних компетентностей;
- наступності і перспективності навчання;
- творчого використання вчителем програми залежно від умов навчання;
- логічної послідовності і достатності засвоєння здобувачами освіти предметних компетентностей;
- науковості, доступності і практичної спрямованості змісту;
- адаптації до індивідуальних особливостей, інтелектуальних і фізичних можливостей, потреб та інтересів [72].

Зміст підручника спрямований на формування у здобувачів освіти ключових компетентностей, визначених у Типовій освітній програмі, а саме:

- вільного володіння державною мовою;
- компетентності у галузі природничих наук, техніки і технологій (оскільки матеріали підручника сприятимуть формуванню в школярів допитливості, прагнення шукати і пропонувати нові ідеї;
 - самостійно чи в групі спостерігати та досліджувати;
 - формулювати припущення і робити висновки на основі проведених дослідів;
 - пізнавати себе і навколишній світ шляхом спостереження та дослідження;
 - інноваційності (третьокласники, працюючи з матеріалами підручника, самостійно або взаємодіючи з однокласниками в команді, виявляють відкритість до нових ідей, створюють нові ідеї, беруть участь у роботі групи тощо);

- екологічної компетентності (підручник містить науково-художні тексти, тексти із ЗМІ, сприйняття яких передбачає усвідомлення основи екологічного природокористування);

- дотримання правил природоохоронної поведінки, ощадного використання природних ресурсів, розуміючи важливість збереження природи для сталого розвитку суспільства [36];

- інформаційно-комунікаційної компетентності (матеріал підручника передбачає аналіз медіатекстів, створення власних медіапродуктів, пошук інформації в мережі Інтернет, демонстрацію навичок безпечного та етичного використання засобів інформаційно-комунікаційної компетентності у навчанні та інших життєвих ситуаціях тощо);

- навчання впродовж життя, громадянських та соціальних компетентностей, культурної компетентності, підприємливості [36].

Сприйняття фольклорних і літературних творів, текстів із ЗМІ, індивідуальна, парна та групова взаємодія створює умови для формування у здобувачів освіти вмінь, спільних для всіх ключових компетентностей, а саме:

- читання з розумінням,
- уміння висловлювати власну думку усно і письмово,
- критичне та системне мислення,
- творчість, ініціативність,
- здатність логічно обґрунтовувати позицію,
- вміння конструктивно керувати емоціями, оцінювати ризики, приймати відповідальні рішення, розв'язувати проблеми, співпрацювати з іншими людьми.

Текстовий матеріал підручника, завдання до текстів дібрано також із урахуванням висновків та рекомендацій «Звіту про результати першого циклу загальнодержавного моніторингового дослідження якості початкової освіти «Стан сформованості читацької та математичної компетентностей випускників початкової школи закладів загальної середньої освіти» [26].

(Детальний аналіз подано в Додатку Д.).

Підручник «Літературне читання» побудовано з урахуванням ідей інтегрованого підходу, що надає можливість здобувачам освіти ознайомитися з творами живопису, навчитися розуміти мову образотворчого мистецтва.

Творча мовленнєва діяльність дітей може виражатися в усному та письмовому висловлюванні на вільну тему (вір), у висловленні власного ставлення до прочитаного.

Програмою на вивчення літературного читання в 3 класі передбачено 122 години – 3,5 години на тиждень (3 години на тиждень відводиться урокам літературного читання, 1 година на два тижні – урокам позакласного читання) [36].

З досвіду колег пропонуємо переглянути можливі варіанти використання методу проєктів на уроках літературного читання (Методику можна переглянути в додатку Г).

Отже, з досвіду власної педагогічної діяльності та аналізу навчальних джерел і досвіду інших класоводів ми чітко спостерігаємо зацікавлення учнів саме в нестандартних методах проведення уроків та виконання завдань, в тому числі і проєктів, під час виконання яких школярі більш завзято виконують творчі завдання та проявляють особистісну зацікавленість, що сприяє розвитку їх творчої діяльності.

Висновки до першого розділу

Отже на основі аналітичного огляду науково-педагогічних та методичних джерел з проблеми дослідження та аналізу досвіду вчителів ми прийшли до таких висновків:

Останнім часом у нашій країні відбувається реформування освітньої сфери взагалі, а також перебудова початкової школи зокрема, що мають на меті формування творчої, креативної особистості, яка має мотивацію до

навчання, проявляє пошуковий та пізнавальний інтерес, не боїться ставити запитання та проявляти ініціативу. Усе це реалізовано в Концепції Нової української школи.

У період оновлення змісту освіти відповідно до Закону України «Про освіту», Державного стандарту початкової освіти (2018) відбувається переорієнтація процесу формування основних компетентностей особистості учня та пошуків ефективних шляхів його реалізації.

Розвиток в учнів початкових класів сучасної української школи творчих здібностей та нестандартного мислення як частина розвитку компетентностей школяра відповідає потребам сьогодення.

У Державному стандарті початкової освіти сказано, що теоретична частина навчання є не самоціллю, а важливим підґрунтям для формування практичних навичок. З огляду на це провадження проєктної діяльності на уроках літературного читання в умовах зміни освітнього процесу є важливим та відповідає всім принципам НУШ.

Відповідно до зазначеного використання нестандартних методів навчання в освітньому процесі, зокрема методу проєктів, є доцільним.

Саме він створює умови для розвитку пізнавальних інтересів учнів, умінь самостійно конструювати свої знання, орієнтуватися в інформаційному просторі, критично мислити. Цей метод орієнтований на самостійну діяльність учнів – індивідуальну, парну, групову.

Метод проєктів завжди передбачає вирішення якоїсь проблеми, а це, з одного боку, вимагає використання сукупності різноманітних методів і засобів навчання, а з іншого – необхідності інтегрування знань і вмінь із різних сфер науки, техніки, культури тощо.

Тому метод проєктів сприяє створенню соціально значущих ситуацій, що значно покращують рівень засвоєння дітьми інформації.

Використання означеного методу в освітньому процесі забезпечує розвиток творчості та креативності учнів, формує навички роботи в команді та покращує комунікацію між учнями. Окрім того обов'язковою у проєктній

діяльності дітей є презентація результату, що позитивно впливає на їх самооцінку та розвиває навички публічних виступів.

Під час застосування цієї педагогічної технології учень має певну проблематику та знаходить варіанти вирішення завдань, що значно покращує творчість дитини, оскільки вона не отримує готову інформацію, а самостійно знаходить шляхи вирішення завдань.

Хоча в українській педагогічній практиці явище проєкту почало активно з'являтися та впроваджуватися в останнє десятиліття в результаті діяльності міжнародних організацій, які розробляли та поширювали освітні проєкти, але воно отримало визнання педагогів-практиків як досить ефективний метод навчання і в українській педагогіці.

Метою створення проєкту (визначеного як глибоке дослідження теми) має стати не просто пошук правильних відповідей на запитання, а й усвідомлення проблеми, з'ясування причин її виникнення і, зрештою, пошук шляхів її розв'язання.

У процесі створення проєкту учень отримує досвід, необхідний для його подальшого розвитку як індивідуальності. Організація навчально-виховного середовища є одночасно інформаційним, різнобічним, комплексним і тематичним, динамічним і варіативним, близьким до дитячого сприймання.

Проєктна діяльність сприяє розвитку пізнавальної активності учнів та їх творчої діяльності. Метод проєктів забезпечує створення позитивної атмосфери навчання, покращує мотивацію до навчальної діяльності, навчає учнів застосовувати отримані знання на практиці для розв'язання життєвих завдань.

Отже, метод проєктів стимулює учнів до вирішення проблеми, потребує певної суми знань, розвиває критичне мислення; формує навички роботи з інформацією (учні добирають потрібну інформацію, аналізують її, систематизують); допомагає вирішувати пізнавальні й творчі завдання у співпраці, де діти виконують різноманітні ролі. Гуманізм, увага та повага до особистості учня, позитивні почуття, думки, спрямовані не тільки на навчання,

але й на розвиток особистості школяра – важливі риси проєктного підходу.

Правильне використання методу проєктів у початковій школі дає змогу визначити його ефективним дидактичним засобом активізації пізнавальної діяльності учнів, розвитку їхнього творчого мислення та формування визначених у них особистісних рис. Саме метод проєктів найповніше забезпечує взаємодію учасників навчально-виховного процесу в умовах особистісно орієнтованого навчання.

РОЗДІЛ 2

ДОСЛІДНО-ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА МЕТОДИКА ВПРОВАДЖЕННЯ НА УРОКАХ ЛІТЕРАТУРНОГО ЧИТАННЯ ПРОЄКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДЛЯ РОЗВИТКУ ТВОРЧОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

2.1. Вихідні позиції експериментального дослідження проблеми впровадження проєктної діяльності на уроках літературного читання для формування творчих умінь молодших школярів

Теоретичний аналіз проблеми впровадження проєктної діяльності на уроках літературного читання, представлений у першому розділі, дав можливість розробити методику з використанням проєктної технології, визначити показники та критерії для оцінювання рівня володіння молодшими школярами особливостями означеної технології та їх творчого потенціалу, проаналізувати взаємозалежність у використанні методу проєктів і рівня творчого розвитку учнів.

Для дослідження було обрано учнів 3-х класів.

Мета експерименту полягала в доведенні ефективності застосування методу проєктів на уроках літературного читання та його позитивного впливу на розвиток творчого потенціалу учнів.

Для реалізації експерименту необхідно було розв'язати такі **завдання**:

1. Вивчити передовий досвід учителів-практиків щодо ефективності застосування проєктної технології на уроках літературного читання з метою творчого розвитку школярів.
2. Дослідити рівень творчого потенціалу учнів обраного класу (констатувальний етап експерименту).
3. Перевірити ефективність використання проєктної технології як способу підвищення творчого потенціалу учнів (формувальний етап експерименту).

Педагогічне дослідження здійснювалося протягом 2022-2023 навчального року та реалізовувалося за такими етапами: теоретико – аналітичним, констатувальним, формувальним та контрольним. Зміст етапів роботи представлено в таблиці 2.1.1.

Таблиця 2.1.1.

Програма експериментальної роботи

Етап	Мета експерименту	Зміст експериментальної роботи
Теоретико-аналітичний етап	Вивчення та аналіз фахової, професійної та методичної літератури з різних аспектів проблеми використання проєктної технології в освітньому процесі (зокрема, на уроках літературного читання) та її вплив на розвиток творчих здібностей учнів.	Формулювання мети, об'єкта, предмета, завдань дослідження. Теоретичне обґрунтування, проєктування та розроблення цілей і змісту методики застосування проєктної технології на уроках літературного читання для розвитку творчого потенціалу учнів.
Констатувальний етап	Розроблення критеріїв та показників визначення рівня сформованості творчих здібностей учнів 3-х класів на уроках літературного читання.	Уточнення напрямів розвитку творчих здібностей учнів 3-х класів . Розроблення критеріїв та визначення початкового рівня творчого потенціалу учнів за відповідними показниками. Виокремлення експериментальної та контрольної групи.

Формувальний етап	Упровадити розроблену методику використання проєктної технології на уроках літературного читання з метою творчого розвитку школярів. Перевірити ефективність її впровадження в освітній процес шляхом аналізу результатів формувального етапу.	Упровадження розробленої методики із застосуванням проєктної технології на уроках літературного читання з метою розвитку творчого потенціалу учнів 3-х класів. Визначення та оформлення якісних і кількісних результатів формувального етапу експерименту.
Контрольний етап	Систематизувати та оформити результати дослідження; сформулювати висновки та надати рекомендації.	Формування висновків, рекомендацій, визначення перспектив подальшого дослідження.

Констатувальний етап полягав у визначенні наявного рівня творчого потенціалу учнів 3-х класів за розробленими критеріями та відповідними показниками.

Формувальний етап полягає в упровадженні методичного забезпечення застосування проєктної технології на уроках літературного читання для підвищення рівня творчого потенціалу учнів. Перевірка ефективності його впровадження відбувається шляхом узагальнення та аналізу результатів.

Контрольний етап дослідження передбачав повторне визначення наявного рівня розвитку творчих здібностей учнів після формувального впливу, що здійснювалося тими ж методиками та за тими ж критеріями, що й під час констатувального зрізу; підбиття підсумків, надання методичних рекомендацій та формування висновків.

Експериментальною базою дослідження став Конотопський ліцей №14 Конотопської міської ради Сумської області. Загальну вибірку досліджуваних склали 38 учнів та 10 вчителів третіх класів, також анкетування проходили вчителі початкових класів з інших шкіл.

У дослідженні також брали участь практичний психолог, завуч з навчальної частини, класні керівники, 36 батьків учнів.

В анкетуванні взяли участь учителі початкових класів Конотопського ліцеїв № 14, 13, 7, 5, 2. Анкету подано в додатку А.

Для опитування вчителів пропонувалася така анкета:

1. Що Ви знаєте про проєктну діяльність?
2. Які види навчальних проєктів Ви знаєте?
3. Під час яких тем Ви використовуєте проєктну технологію?
4. Як часто Ви використовуєте проєктну технологію на уроці?
5. Чи стимулюватиме, на Вашу думку, застосування методу проєктів на уроках літературного читання творчий розвиток дітей?
6. Чи беруть учні Вашого класу участь у літературно-мистецьких заходах?
7. Чи є в класі діти, що виявляють інтерес до творчої діяльності (написання віршів/оповідань)?
8. Чи є в класі діти, які перемогли у творчих конкурсах?

Результати опитування вчителів засвідчили, що всі вони ознайомлені з методом проєктів, переважно використовують пошуково-дослідницькі проєкти до вивчення казок, оповідань. Майже в кожному класі є творчо обдаровані діти (3-4 особи), які можуть писати вірші, складати казки, власні висловлення за сюжетом вивчених творів, за ілюстраціями, картинами тощо, беруть участь в інсценізуванні окремих творів.

Невелика кількість дітей може брати участь у літературно-мистецьких заходах і посідати призові місця.

Переважає ж більшість дітей, на думку вчителів, потребує розвитку їх креативності, а отже, має в процесі навчання залучатися до творчої діяльності на уроках, зокрема і літературного читання.

Під час опитування вчителів на четверте питання «Як часто ви використовуєте проєктну технологію на уроці?» 58% відсотків відповіли, що згідно з планом на урок та конспектом занять, 12% прагнуть застосовувати

якомога частіше, 7% – не мають часових можливостей для організації проєктної технології в навчанні, а 13% були скептично налаштовані до такої методики (Див. рис. 2.1.1.)

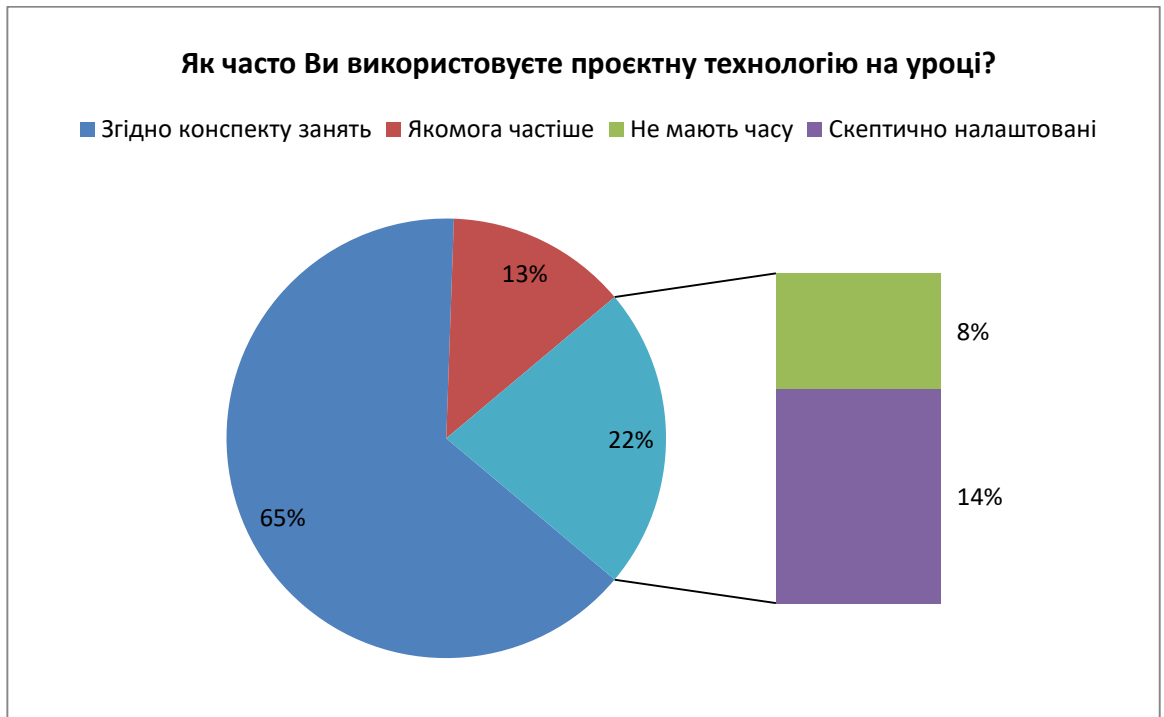

Рис.2.1.1. Результати відповідей на 4 питання анкети

Відповідь на п'яте питання «Чи стимулюватиме, на Вашу думку, застосування методу проєктів на уроках літературного читання творчий розвиток дітей? » 64% відповіли «Так», 28% – «Можливо», відповідь «Ні» дали 8% респондентів. (Див.рис.2.1.2.). Під час проведення спостереження на уроках літературного читання в школі виявлено проблеми розвитку креативності учнів та здатності нестандартно мислити, відходячи від шаблонів і стереотипів.

Діти навчаються переважно за підручниками зі стандартними видами роботи на уроці, а використання проєктних технологій становить меншу частку до загального відсотка проведення занять. Також сама програма уроків літературного читання має досить обмежену кількість завдань, пов'язаних із проєктами, що не сприяє розвитку креативності учнів.

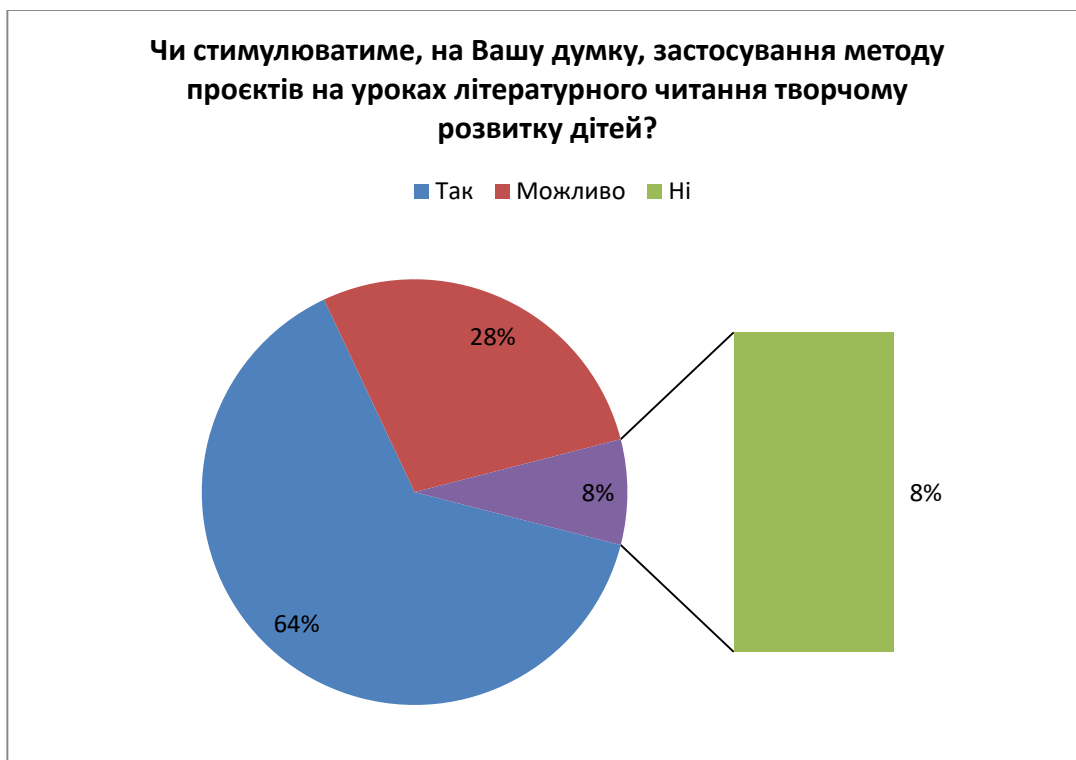

Рис.2.1.2. Результати відповідей на 5 питання анкети

Для аналізу дослідження рівня творчого потенціалу учнів передбачалося проведення спостереження на уроках літературного читання, проведення констатувальних зрізів обох груп (№1 та №2), на які поділили 2 класи для проведення експерименту, та оцінка рівня творчих здібностей дитини.

Спостереження на уроках літературного читання було спрямоване на вивчення загального рівня креативності та творчої обдарованості дітей, особливостей застосування проєктної технології на уроках, оцінювання творчої роботи учнів під час виконання проєктів та визначення чинників, які впливають на розвиток креативності і розвиток творчого потенціалу учнів.

Виконання пропонованих на уроці завдань, а саме: написання віршів та продовження розповідей, створення ілюстрацій до творів, розігрування сценки за розповідями, було зіставлено з визначеними критеріями оцінювання рівня розвитку творчого потенціалу учнів (Таблиця 2.1.2)

Таблиця 2.1.2.

Критерії оцінювання творчого потенціалу учнів

Критерії	Показники оцінювання
Когнітивно-інтелектуальний	- Загальна творча ерудиція (повнота, системність, усвідомлення засвоєних знань); - Здатність створювати щось нове на основі раніше отриманої інформації; - Розвиненість творчого мислення; - Інтелектуальна ініціатива у творчості.
Емоційно-почуттєвий	- Емоційний відгук на результати творчості (свої та інших); - Емоційна виразність у власній творчості; - Уява та фантазія у творчості (оригінальність, яскравість та індивідуальність).
Мотиваційно-ціннісний	- Внутрішня мотивація учнів до творчості; - Інтерес до занять творчістю, створення чогось нового;
Операційно-діяльнісний	- Творчі вміння та навички; - Здатність до створення власних творчих здобутків; - Здатність до імпровізації.

За визначеними критеріями та їх показниками визначено рівні сформованості творчого потенціалу учнів. Для проведення дослідження та характеристики сформованості творчого потенціалу учнів було обрано загальноприйнятту шкалу: початковий, середній, достатній та високий рівні (Табл.2.1. 3)

Результати констатувального зрізу зведено у таблиці 2.1.4

Таблиця 2.1.3

Результати констатувального зрізу

Рівень	Характеристика творчих здібностей
Початковий	Учень наслідує лише раніше побачене. Не проявляє ініціативи до створення чогось нового, надає перевагу чіткому виконанню інструкцій та раніше заданій меті.
Середній	Учень здатний створювати щось нове, але на основі раніше побаченого. Ініціатива слабо виражена, проте інтерес до виконання завдань присутній. Здатний до власної творчості за підтримки вчителя.
Достатній	Учень здатний створювати щось нове без прив'язки до раніше побаченого. Проявляє ініціативу до самостійної діяльності, здатний до виконання завдань без контролю вчителя.
Високий	Учень креативний, здатний до створення абсолютно нового. Проявляє ініціативу до виконання завдань, нестандартно мислить та може швидко орієнтуватися під час виконання завдань.

За результатами дослідження здійснено кількісно-якісний аналіз результатів констатувального зрізу учнів обох груп (Таблиця 2.1.4 та рис. 2.1.3. та 2.1.4).

Таблиця 2.1.4.

**Кількісний аналіз результатів констатувального тестування
учнів обох груп**

Група/Рівні	Всього учнів	Високий		Достатній		Середній		Початковий	
		учнів	%	учнів	%	учнів	%	учнів	%
Група №1	17	5	30	6	36	4	23	2	11
Група №2	17	1	5,9	9	53	3	17,6	4	23,5

Рис.2.1.3. Констатувальне тестування групи №1

Рис.2.1.4. Констатувальне тестування групи №2

Отже, кількісний та якісний аналіз одержаних даних констатувального

зрізу засвідчили, що більшість учнів в обох групах виявили за всіма критеріями переважно середній рівень сформованості творчого потенціалу.

Серед критеріїв оцінювання творчої діяльності учнів учителі вказують на написання творів і віршів, участь у творчих конкурсах та ефективність роботи в команді, зацікавленість дитини у вивченні чогось нового.

Щодо творчих навичок більшість учителів звертають увагу на здатність дитини нестандартно мислити, на креативність, гарну пам'ять та стійкість уваги під час виконання завдань. Проте більшість учителів не враховує вплив виду уроку на ефективність творчої діяльності учня, що є надзвичайно великою помилкою.

Під час проведення спостереження за уроками літературного читання в школі виявлено проблеми щодо розуміння сутності проектної технології у навчальному процесі та недостатньо простежується взаємозв'язок проектної технології та творчої діяльності учнів.

Отже, спостереження на уроках літературного читання було спрямоване на вивчення творчої діяльності учнів, особливостей використання проектної технології в навчанні дітей, на оцінювання рівня творчого потенціалу учнів та визначення чинників, що на нього впливають.

2.2. Практичне впровадження проектної діяльності на уроках літературного читання для формування творчості учнів

Метою формувального етапу експерименту було впровадження розробленої методики проектної технології на уроках літературного читання як способу розвитку творчої діяльності учнів.

Механізм упровадження методу проектів на уроках літературного читання в молодшій школі передусім передбачав створення оптимальних умов для творчої діяльності учнів експериментальної групи:

- забезпечення сприятливих умов для самовираження учнів;

- постійне надання можливостей для творчої самореалізації школярів;
- налагодження комунікації дітей у міжособистісному спілкуванні;
- використання методу проєктів на уроках літературного читання для розвитку творчої діяльності молодших здобувачів освіти.

Використання методу проєктів в молодшій школі створює умови для творчої самореалізації здобувачів освіти, підвищує їх мотивацію до навчання та сприяє розвитку інтелектуальних здібностей, формує навички пошуково-дослідницької діяльності, креативності.

Відповідно до типової освітньої програми, що розроблена під керівництвом Савченко О. Я., однією з вимог до проведення уроків літературного читання є:

- розвиток уяви і здатності виявляти себе в різних видах літературної діяльності;
- формування умінь самостійної роботи із різними видами і джерелами інформації.

У процесі впровадження проєктної технології всі ці вимоги можуть бути виконані.

У підручнику «Літературне читання» для 3-го класу (автор О. Савченко) різноманітно та доцільно підібраний матеріал. Підручник відповідає вимогам структурування змісту та враховано компетентнісний підхід до навчання. У «Літературному читанні» багато завдань на рефлексію (самоаналіз та самооцінка), мотиваційний складник також добре представлено; мають місце твори різних жанрів, що сприяють різноаспектному розвитку учнів.

Під час опрацювання творів можна запропонувати завдання на розвиток творчого потенціалу учнів, наприклад:

- продовжити речення, взяті із твору;
- змінити закінчення твору та розіграти його;
- запропонувати дітям змінити сюжет пропонованого оповідання,

казки тощо

- намалювати ілюстрації до твору;
- дібрати прислів'я до змісту різножанрових творів тощо;
- підготуватися до артистичного виконання різних ролей, виразного читання всього твору чи окремих епізодів тощо.

Якщо школярі вивчають, наприклад, поезію, можна запропонувати завдання на римування або придумування римованих рядків до заданих. Зрозуміло, що не у всіх дітей це буде виходити відразу, але такі завдання будуть спонукати їх виконати його, виявляючи елементи творчості.

Ці та інші завдання сприятимуть творчій діяльності учнів і будуть підготовлювати їх до самостійної проєктної діяльності. Стимулюватимуть до означеної роботи і різні рубрики підручники з відповідними позначками, зокрема:

- звертаємо увагу;
- міркуємо і відповідаємо;
- працюємо в парі;
- читаємо правильно;
- досліджуємо текст;
- працюємо в групі;
- роз'єднай слова і прочитай;
- фантазуємо і створюємо;
- граємо сценку, виставу;
- дізнаємося значення слів.

Як бачимо, що деякі з цих рубрик орієнтовані на творчу діяльність учнів.

У «Літературному читанні» (автор О. Савченко) наявна рубрика «Медіа віконце», що передбачає проєктну діяльність учнів як індивідуальну, так і групову. Також в основі виконання завдань покладено саме творчу діяльність учнів.

Підручник для позакласного читання «Моя домашня читальня», розроблений О. Савченко, містить значну кількість творів різних жанрів та на різні теми. На основі аналізу змісту цього підручника можна припустити, що і на уроках позакласного читання є можливість для впровадження проектної технології.

З огляду на це можна стверджувати, що навчальні джерела для школярів мають всі можливості для впровадження проектної технології в практичну діяльність на уроках літературного читання.

Постає питання: «Яка кількість проектів може бути корисною та добре сприйнятою дітьми?». Ми переконані, що хоч проектна технологія і розвиває допитливість, самостійність, творче та нестандартне мислення, проте не можна нею замінити всі форми роботи. Тому кількість проектів має бути регламентована і не обтяжувати дітей, а також чітко відповідати їх віковим і психологічним особливостям.

Як уже зазначалося, проекти є різними за часом виконання, кількістю людей в групі та кількістю інформації, тому вчитель повинен це враховувати під час впровадження проектної технології в освітній процес.

Поспілкувавшись зі вчителями-практиками, а саме: Лебедевою В. та Ярошно С., ми дійшли висновку, що довготривалі проекти (до 2-3 місяців) доцільно давати лише один на семестр, а проекти, що тривають від 2 до 6 уроків – 3 рази на семестр.

На думку вчителів-практиків, саме така кількість проектів є посильною для виконання дітьми молодшого шкільного віку.

Як відомо, існують індивідуальні проекти, що виконуються одним учнем. Їх кількість та період виконання залишається на розсуд вчителя, але не повинні перевищувати 1 на тиждень.

Ураховуючи зазначене вище, ми вирішили для експериментальної групи запропонувати три проекти тривалістю до 4-х уроків, а в контрольній групі – один такий проєкт.

Для експериментальної групи було запропоновано:

- Проект-дослідження «Усна народна творчість».
- Інформаційний проект «Музей книги і друкарства».
- Творчий проект «Байки».

Усі мініпроекти відповідають вимогам освітньої програми.

Для контрольної групи було запропоновано відповідно до освітньої програми проект-дослідження «Усна народна творчість».

Уважаємо за потрібне наголосити, що проекти, використані під час дослідження, були окремо додані до навчального плану вчителя, тобто кількість проектної діяльності для учнів експериментальних класів була збільшена.

Теми для проектів обрано на основі аналізу підручників та програми. Усі вони були дібрані таким чином, щоб учні могли розкрити свій дослідницький потенціал та проявити самостійність і творчість.

Зупинимося на характеристиці пропонованих проектів.

Так, тема «Усна народна творчість» має значну кількість напрямів дослідження та інформації для вивчення. Це стосується і теми «Байки». Достатня кількість творів, що містяться в цих темах, дасть змогу дитині самостійно обрати, яким чином вона хоче проявити себе.

Якщо ми будемо добирати проектну діяльність за конкретним літературним твором, то це значно звужує поле для досліджень, відтак учневі важче розкрити свій творчий потенціал у чітко окреслених межах.

Першим для експериментальної групи було обрано проект «Усна народна творчість» (для контрольної групи також було запропоновано цей проект).

Тип: Дослідницько-пошуковий проект (Адаптовано Резнік В. О.)

Проект було адаптовано до вікової категорії учнів, що брали участь у дослідженні.

Мета: створити умови для осмислення нової та вже відомої інформації про усну народну творчість; узагальнити раніше відомі знання за цією темою;

продовжувати розвивати та вдосконалювати навички читання; вміння виділяти головне; формувати інтерес до народної творчості та культури; продовжувати роботу з навчання учнів робити та оформляти творчий звіт, публічно захищати результати своєї діяльності; розвивати здатність самостійно та нестандартно мислити, креативність.

Предмет пізнання: колективна художня творча діяльність народу.

Проблема: залучити учнів до пошуку інформації про художню творчу діяльність народу, знання про життя та світ, відображених у різних жанрах фольклору.

Спосіб вирішення проблеми: збір інформації в бібліотеці, Інтернеті, періодичній пресі, наукових розвідках, доступний для сприймання третьокласниками, добір та ознайомлення з різними жанрами фольклору.

Освітній продукт: колективно підготовлена книга доповідей.

Обладнання: виставка книжок українських народних казок, прислів'їв, загадок, скоромовок, дослідницькі папки.

Тривалість: 2 тижні.

Навчальний предмет: літературне читання

План виконання проєкту

I етап. Підготовка.

Визначення теми, мети проєкту, виду проєкту, його тривалості.

II етап. Планування.

1. Визначення джерел інформації: книги, підручники, періодична преса, інтернет, добір малих жанрів фольклору, об'єднаних однією темою, диски з народними піснями, відеоролики виконання народних пісень відомими виконавцями тощо.

2. Розподіл на творчі групи пошуку інформації

Перша група. Казки.

Друга група. Прислів'я та приказки.

Третя група. Народні пісні.

III етап. Реалізація проєкту.

Збирати необхідний матеріал матеріал. Відібрати найголовніше і найцікавіше.

IV етап. Оформлення доповідей.

V етап. Запрошення гостей і демонстрація результатів.

VI етап. Оцінювання роботи учасників проєкту.

Рекомендації, щодо реалізації проєкту

Урок 1. (Запуск проєкту)

Оформити виставку українських народних казок, прислів'їв та приказок, українських народних пісень.

Заохотити дітей ознайомитися з творами художнього словесного народного мистецтва, із складанням творів усної народної творчості. Скерувати школярів на правильний добір необхідного матеріалу відповідно до складеного з допомогою класовода плану

Урок 2. (Робота з літературою)

Визначити тих, хто буде шукати інформацію в бібліотеці, газетах, інтернеті, тих, хто буде захищати проєкт. Доручити кожній групі здійснити пошук інформації – про казка, прислів'я та приказки, народні пісні.

Перша група. Казки

Друга група. Прислів'я та приказки

Третя група. Народні пісні

Урок 3-4 (Презентація проєкту)

1. Виступ кожної групи.

2. Закріплення.

Під час роботи над проєктом кожна група знаходить цікавий матеріал про усну народну творчість українського народу, наголошуючи на його талановитості, умінні спостерігати за життям і довкіллям, морально-етичних цінностях, подекуди гумору і сатири тощо. Учасники групи, які досліджували казки, презентують повідомлення про казку як жанр, види казок, їх відмінності, розповідають про окремі казки, які в дитинстві чули від батьків, від вихователів у дитячому садочку або самостійно читали в попередніх

класах. Діти можуть переказати зміст казки, зачитати уривки, бажано у ролях, Доцільно порадити дітям інсценізувати казку або її фрагмент (або ту, яку вивчили раніше, або ту, з якою мають ознайомитися на уроці). Доцільним буде показ екранізації якоїсь казки, яку діти знайшли в Інтернеті. По можливості учасники проєктної групи можуть розподілити між собою ролі: казкар, який розповідає про казку як жанр, а потім веде у світ казок, передаючи слово іншим школярам. Водночас діти можуть обрати відповідні маски, які можна змінювати, оповідаючи про того чи того героя. Казкар може одягти відповідний костюм.

До захисту проєкту школярі організовують виставку книжок з українськими казками, які можуть принести з дому або взяти в бібліотеці. Під час захисту звертають увагу присутніх на виставку. Обов'язковим елементом проєкту є ілюстрації до казкових творів або навіть макети з пластиліну чи природного матеріалу, на яких відтворено епізод якоїсь улюбленої казки. Зауважимо, що до такої роботи можуть залучатися всі учні класу, а не тільки учасники проєктної групи.

Школярі, які готували розповідь про прислів'я і приказки, так само повідомляють про цікаві факти їх виникнення, наголошуючи на спостережливості українського народу за життєвими ситуаціями, умінням лаконічно і дотепно їх передати словами.

Цікавим має бути інформація про народні пісні, їх різновиди, інтерпретація школярами різного типу дібраних пісень. Діти можуть самостійно (або групою) виконати опрацьовані пісні або запропонувати послухати їх виконання відомими артистами або хором.

На етапі закріплення учитель має підвести короткий підсумок, наприклад:

- Ось ми і прослухали виступи кожної групи. Сподіваємося, що ви поглибили свої знання щодо усної української народної творчості. А тепер перевіримо, як ви засвоїли нові знання:

Станція «Усна народна творчість»

- Послухайте вірш, у якому згадуються народні твори, та визначте ті, що ми вивчали в минулому році (Діти називають твори, учитель вивішує назви на дошку).

Станція «Надокучливі казки» (групова робота)

- Пригадайте, як необхідно складати надокучливі казки (діти самостійно продовжують закінчення казки).

Станція «Продовжи прислів'я»

Учням на вибір пропонуються початки прислів'я, а вони їх продовжують. Наприклад:

Грамоти вчиться – завжди.....

Без труда нема

Маленька праця краща за велике

Добрий початок – половина.....

Наступним був **інформаційний проєкт «Музей книги і друкарства».**

Проєкт було адаптовано до вікової категорії учнів, які брали участь у дослідженні.

Тип: Інформаційний проєкт.

Мета: закріпити знання про історію виникнення книги; розширити уявлення учнів про друкарство, розвивати вміння добирати книгу, виховувати бажання читати та формувати ціннісне ставлення до книги, сприяти її збереженню.

Предмет пізнання: книга та її створення.

Проблема: розвивати цікавість учнів до читання, збагачувати свої знання про книги та їх історію.

Спосіб вирішення проблеми: збір інформації в бібліотеці, Інтернеті.

Освітній продукт: створення презентацій та доповідей.

Обладнання: виставка книг, презентація, виставка проєктів, вислови про книгу.

Тривалість: 1 тиждень.

Навчальний предмет: літературне читання.

План виконання проекту

I етап. Підготовка.

Визначення теми, мети проекту, його виду та тривалості.

II етап. Планування.

1. Визначення джерел інформації: книги, підручники, інтернет.
2. Розподіл на творчі групи для пошуку інформації.

III етап. Реалізація проекту.

Збирати матеріал. Відібрати найголовніше і найцікавіше.

IV етап. Оформлення доповідей та підготовка презентацій.

V етап. Запрошення гостей і демонстрація результатів.

VI етап. Оцінювання роботи учасників проекту.

Рекомендації щодо реалізації проекту

Урок 1. (Запуск проекту)

Виставка книг, відео про музей книги та першодрукарство, виставка дитячих малюнків на тему «Моя улюблена книга».

Заохотити дітей до читання та вивчення історії створення книг. Дослідити еволюцію книги.

Урок 2. (Робота з літературою)

Визначити тих, хто буде шукати інформацію в бібліотеці, інтернеті, тих учнів, які будуть презентувати інформацію. Доручити кожній групі шукати інформацію.

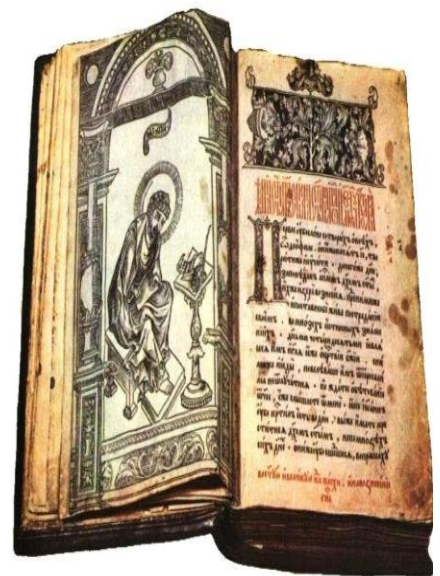
Урок 3-4 (Презентація проекту)

1. Виступ кожної групи.
2. Закріплення.

Роботу над проектом розпочали з того, що вчитель організував у класі виставку книг. Кожна дитина самостійно обирає книгу, яку хоче додати до класної бібліотеки. Під час виставки книг дітям пропонується коротко представити свою улюблену книгу та продемонструвати створені ними ілюстрації. Після обговорення книг діти переглядають онлайн-подорож до Музею книги і друкарства України.

На наступному уроці дітей необхідно поділити на 3 групи та доручити кожній групі виконання завдань. Перша група буде шукати цікаву інформацію про книги в шкільній бібліотеці. Друга група розпочне пошуки в інтернеті. Третя група об'єднає отриману інформацію та створить невеличку презентацію (5 – 6 слайдів). Розподіл відповідальності під час виконання завдань покращує мотивацію учнів для досягнення результатів.

Під час пошуку інформації діти знайшли надзвичайно багато інформації. Вчителю необхідно стежити за цим етапом виконання завдань. Дітям буде цікаво дослідити історію створення книги від клинопису до наших часів. Особливу увагу учні звертають на рукописні книги, що в наш час є надзвичайно рідкісними. На захисті проєкту діти представили порівняння рукописної та друкованої книги.

Школярі, які готували презентацію проєкту, повідомили цікаві факти, про які дізналися під час дослідження. Усі учні класу обговорювали отриману інформацію. На презентацію проєкту можна запросити учнів паралельного класу. Для демонстрації результатів учнями було використано мультимедійний комплект, а саме: інтерактивну дошку та проєктор. Для третьої групи завдання вийшло інтегрованим, оскільки поєднувало в собі

інформатику та літературне читання. У процесі виконання задач учні можуть консультуватися з учителем інформатики. Також під час поділу учнів на групи вчителів необхідно звернути увагу, в кого з дітей виникають труднощі в роботі за комп'ютером. Нераціонально давати завдання створення презентації дітям, що на низькому рівні володіють навичками роботи з презентаціями.

На етапі закріплення учень проводить рефлексію власних досягнень. Також необхідно обговорити динаміку роботи в групі, як школяр оцінює роботу своїх партнерів по групі. Виставку книжок в класі можна залишити на деякий час для ознайомлення дітьми. Перебування в середовищі, де багато читають та є книги, позитивно впливає на бажання дітей читати.

Для експериментальної групи було запропоновано також **проект «Байки»**.

Тип: Творчо-індивідуальний (автор Ковака О.Є).

Проект було адаптовано до вікової категорії учнів, які брали участь у дослідженні.

Мета: поглибити знання дітей про суттєві ознаки жанру – літературна байка; збагатити їхній читацький досвід; розвивати мовлення учнів; виховувати морально-етичні цінності: чесність, працьовитість, доброту, сміливість.

Об'єкт пізнання: байка як жанр української літератури.

Проблема: залучити учнів до пошуку інформації про байки, відомих байкарів, розширити розуміння цього жанру.

Спосіб вирішення проблеми: ознайомлення з додатковою літературою, робота з тлумачним словником, словником літературознавчих термінів, інформація про історію виникнення байки, відомих українських байкарів, читання однієї чи кількох байок у ролях, демонстрація малюнків до байок або світлин з інтернету, власна творча робота.

Освітній продукт: колективно створений ілюстрований довідник «Байки українських письменників».

Обладнання: виставка книжок українських байкарів, дослідницькі

папки.

Тривалість: 2 тижні.

Навчальний предмет: літературне читання.

План виконання проєкту

1. Обговорення в класі ідеї проєкту.
2. Визначення учасників проєкту.
3. Висловлення міркувань щодо форми представлення результатів.
4. Обміркування шляхів вирішення проблеми.
5. Ознайомлення з власним планом роботи.
6. Самостійне читання байок.
7. Написання анотацій.
8. Малювання ілюстрацій до байок та пошук світлин в інтернеті до окремих байок.
9. Акторська діяльність у групах.
10. Створення колективно ілюстрованого довідника.
11. Презентація сторінок довідника на уроці.

Рекомендації щодо реалізації проєкту

Урок 1. (Запуск проєкту)

Виставити книги українських письменників-байкарів, розглянути та опрацювати матеріали. Заохотити дітей до вивчення байок. Поділ дітей на групи.

Урок 2. (Робота з літературою)

Визначити тих, хто буде шукати інформацію в бібліотеці, газетах, інтернеті, тих учнів, які будуть захищати реферати. Доручити кожній групі шукати інформацію.

Зауважимо, що в процесі роботи учитель має консультувати учасників груп, особливо в пошуку інформації. Для захисту проєкту класовод або батьки можуть допомогти дітям підготувати презентацію, на слайдах якої відтворити світлини та коротку довідку з біографії відомих українських байкарів. Презентація може бути своєрідною ілюстрацією до підготовлених школярами

повідомлень. Під час роботи учні можуть знайти відеоролики з читанням байок митцями художнього слова і продемонструвати під час захисту. Дуже важливо, щоб діти, які вже засвоїли техніку виразного читання, змогли самостійно артистично відтворити репліки героїв байки. Принагідно, інсценізуючи твір, школярі можуть використати відповідні костюми, маски тощо. Найголовнішим у роботі над означеним проектом є самостійний висновок школярів щодо моралі кожної опрацьованої ними байки.

Урок 3-4 (Презентація проекту)

1. Виступ кожної групи.

2. Закріплення.

- Діти, учні нашого класу підготували цікавий, інформативний проект про один із жанрів літератури – байку. Ви прослухали виступи кожної групи, ознайомилися з історією цього жанру, переглянули презентацію, почули виразне читання твору, побачили акторське виконання.

- Пригадайте, що таке байка?
- Які персонажі найчастіше трапляються у цих творах?
- Назвіть відомих українських байкарів.
- Яка байка вам особливо запам'яталася?
- Про які цінності людини йдеться в байках, а які риси засуджуються?
- Як би ви оцінили б акторську гру байки?

На етапі закріплення школярі, які сприймали захист проекту, можуть поставити свої питання до його учасників, а відповіді останніх засвідчать глибину одержаних під час роботи знань, умінь і творчих здібностей.

Підготовлений учнями проект про байки виявляє їхню самостійність у вирішенні поставленої проблеми, критичне мислення, уміння застосовувати здобуті знання, креативність у процесі його захисту.

Отже, проектна технологія – це активна, творча діяльність учнів, сутність якої полягає в стимулюванні зацікавленості учнів певною проблемою, у практичному застосуванні отриманих результатів. Як правило, проекти мають індивідуальний або колективний характер та спрямовані на створення

унікального кінцевого продукту. Проєкт зорієнтований на самостійну діяльність учнів.

Запропоновані проєкти сприяли:

- розвиткові в учнів здатності творчо та нестандартно мислити;
- спонукали школярів до самостійної роботи та роботи в групі;
- розвивали вміння учнів оформляти творчі звіти та публічно захищати результати своєї діяльності.

Отже, метод проєктів дає можливість розвивати пізнавальні інтереси учнів, вміння самостійно конструювати свої знання та критично мислити.

Застосування означеної діяльності на уроках літературного читання є досить ефективним. Під час використання цього методу на уроках створюється позитивна атмосфера, що покращує мотивацію до навчальної діяльності.

Проєктна діяльність на уроках літературного читання розвиває у школярів критичне мислення, формує навички роботи з інформацією, що покращує рівень засвоєння знань. Використання проєктів на уроках літературного читання є ще й цікавим для дітей, викликає бажання до творчості. За таких умов діти хочуть навчатися.

Однак, деякими труднощами під час реалізації проєктної діяльності є проблеми організаційного характеру, а саме: недостатня кількість годин, виділена на цю форму роботи. Такий розподіл часу не дає змоги якісно впроваджувати проєкти, особливо ті, що є довгостроковими.

Освітня програма переважно розрахована на мініпроєкти, які діти виконують індивідуально. Для вчителя контроль за виконанням проєкту повинен бути ретельним, а оцінювання мотивувати дітей до навчання. Також надзвичайно важливим є зворотній зв'язок, адже метод проєктів передбачає тісну співпрацю вчителя з учнями, обмін думками.

Ще однією з проблем впровадження методу проєктів є непідготовленість учителів. Консервативність у поглядах та прихильність до застарілих методів навчання зменшує можливості для розвитку учнів. Під час анкетування

вчителів ми помітили, що деякі з них взагалі мало обізнані про переваги використання проєктної технології на уроках.

Отже, у сучасному освітньому середовищі розуміють доцільність та ефективність методу проєктів. В освітніх програмах, затверджених Міністерством освіти і науки України, все частіше з'являється така форма роботи, але це лише початок, у подальшому ця тема потребуватиме розгляду та додаткового опрацювання.

2.3 Аналіз результатів дослідження

Експериментальне дослідження впливу проєктної діяльності на розвиток творчих умінь учнів під час уроків літературного читання не передбачало значних змін чинної освітньої програми.

Навчання відбулося у тій послідовності, що прийнята в програмі з літературного читання (Типова освітня програма 3-4 класи. О.Я. Савченко).

З огляду на тему дослідження було посилено увагу до проєктів та завдань із елементами проєктної технології, розроблення методики використання проєктів, спрямованої на розвиток творчих умінь учнів.

Експериментальна методика була зорієнтована на самостійну, творчу діяльність учнів, було підібрано твори різних жанрів та напрямів, щоб об'єктивно оцінити позитивний вплив проєктів на творчі вміння учнів.

Рівень розвитку творчих умінь за допомогою методу проєктів (на уроках літературного читання) перевірявся в процесі формувального експерименту, який проводився протягом 2022-2023 навчального року в Конотопському ліцеї № 14.

У педагогічному експерименті брали участь 34 учні 3-х класів: експериментальна група (ЕГ) – 17 осіб, контрольна група (КГ) – 17 осіб. Учні експериментальної та контрольної групи мали подібні рівні знань та умінь. Такий розподіл передбачав забезпечення відносно однакових умов навчання

та об'єктивності результатів експерименту.

Контрольна група навчалася за своїм навчальним планом і їй було надано для виконання лише один проєкт, що тривав 2 тижні. В учнів експериментальної групи навчальна діяльність здійснювалася за окремим планом: дітям було запропоновано для виконання 3 проєкти.

Основною та ефективною формою впровадження експерименту був урок-проєкт. Спільна навчально-пізнавальна, дослідницька та творча діяльність учнів на уроках літературного читання була спрямована на розвиток їхніх творчих умінь:

- здатності створювати щось нове на основі попереднього досвіду;
- вміння критично та нестандартно мислити;
- обґрунтувати та презентувати свою думку;
- створювати та втілювати в життя свої власні ідеї.

Упровадження методу проєктів на уроках літературного читання передбачало передусім створення оптимальних умов для творчої діяльності учасників експериментальної групи, а саме:

- забезпечення сприятливих умов для самовираження учнів;
- надання можливостей для творчої самореалізації;
- налагодження комунікації в міжособистісному спілкуванні,
- використання методу проєктів для розвитку творчих умінь здобувачів освіти.

Доцільність та ефективність використання методу проєктів як способу розвитку творчих умінь учнів перевірялася в контрольному експерименті, за результатами якого визначався рівень розвитку творчих умінь учнів на уроках літературного читання.

Метою контрольного експерименту було визначити ефективність застосування методу проєктів для розвитку творчих умінь учнів.

На завершальному етапі дослідження було проведено підсумковий зріз, який охоплював експериментальну (17 учнів) та контрольну (17 учнів) групи.

Основним методом перевірки рівня сформованості творчих умінь учнів на уроках літературного читання було використано дібрані нами завдання (додаток В). Вони проводилися паралельно в експериментальній та контрольній групах.

На основі розроблених нами критеріїв (див. п.2.1) було визначено характер завдань для контрольного зрізу, які були аналогічні до тих, що виконувались учнями на констатувальному етапі дослідження, та виділено 4 рівні сформованості творчого потенціалу учнів: початковий, середній, достатній і високий.

Кількісний аналіз результатів виконання завдань контрольної групи подано в таблиці 2.3.1, дані якої уможливають зіставити рівні сформованості творчих умінь учнів 3-х класів у процесі використання методу проєктів на уроках літературного читання.

Таблиця 2.3.1

**Рівні сформованості творчих умінь учнів 3-х класів
на контрольному етапі експерименту (у %)**

Завдання	Високий (10 – 12 б.)		Достатній (7 – 9 б.)		Середній (4 – 6 б.)		Початковий (0 – 3 б.)	
	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ
	%	%	%	%	%	%	%	%
Написати невеликий вірш на запропоновану тематику.	12,4	26,8	32,0	48,3	44,0	20,7	11,6	4,2
Намалювати ілюстрації до прочитаного твору.	14,2	30,6	16,8	28,7	39,4	38,6	8,4	2,1
Придумати закінчення казки. Дописати	12,3	25,8	23,5	38,1	48,0	28,1	16,2	8,0

кінцівку.								
Написати власну розповідь за раніше прочитаним твором.	14,3	29,6	18,8	32,1	54,1	29,2	12,8	9,1

Перше завдання дало нам можливість перевірити вміння школярів творчо мислити, здатність передавати свої емоції та почуття за допомогою рими та засобів художньої виразності. За даними таблиці 2.3.1 кількісні показники перевищують в експериментальній групі. Учні, які виконували більшу кількість проєктів, мають вищі результати виконання творчого завдання. Їх вірші збагачені різними засобами художньої виразності та мають яскраве емоційне забарвлення. Учні експериментальної групи на 14,4% краще впоралися із запропонованою темою та виконали завдання в повному обсязі (12,4% в контрольній групі проти 26,8% в експериментальній). Також в експериментальній групі менший відсоток неправильного виконання завдання (4,2 % проти 11,6 %).

Якісний аналіз робіт експериментальної групи засвідчив, що для більшості учнів дібрати просту риму та створити невеликий вірш не становило труднощів. Окрім того, вони змогли передати емоції та настрої твору, використовуючи засоби художньої виразності.

В учнів контрольної групи значно нижчі показники виконання першого завдання: високий рівень – 12,4 %, достатній – 32 %, середній – 44%, початковий – 11,6%. Основні помилки, які допустили учні: низький рівень розуміння поняття «рима», обмежений словниковий запас, труднощі в уживанні епітетів.

За допомогою другого завдання ми перевірили здатність учнів до творчої діяльності, їх уміння відтворити прочитаний твір на папері, використовуючи власну уяву. Це завдання було максимально творче, воно давало змогу показати власну індивідуальність та креативність.

Аналіз виконання другого завдання показав вищі показники

сформованості творчих умінь в учнів експериментальної групи. Високий і достатній рівень мають 59,3 % учнів, середній – 38,6%, низький – 2,1%. Більшість дітей проявили ініціативу щодо виконання завдання та не потребували допомоги вчителя. В учнів було чітке розуміння того, що вони будуть робити, також результати роботи дітей відповідали змісту прочитаних творів.

Аналіз виконання другого завдання в контрольній групі засвідчив, що учні мають нижчі показники порівняно з експериментальною групою, а саме: високий рівень – 14,2 %, достатній – 16,8 %, середній – 39,4 %, початковий – 8,4%.

Проаналізувавши результати виконання третього завдання, можемо констатувати, що 25,8 % учнів експериментальної групи виконали його на високому рівні: написане відповідало сюжету, ситуація розвивалася в правильній послідовності, дії персонажів відповідали характеру початкової розповіді, герої були описані креативно та цікаво.

48% учнів контрольної групи виконали це завдання на середньому рівні, у них виникли певні труднощі у зберіганні первинної сюжетної лінії, також дії персонажів не збігалися з початковим характером.

Під час роботи в дітей простежувався низький рівень мотивації до виконання завдання, вони потребували заохочення та підтримки з боку вчителя.

За допомогою **четвертого завдання** було перевірено вміння учнів створювати власне висловлювання на основі попереднього досвіду. Результати дослідження підтверджують ефективність розвитку творчих умінь учнів методом проєктів. У школярів експериментальної групи значно вищий рівень виконання творчого завдання порівняно із контрольною групою. 29,6 % учнів створили цікаві, оригінальні твори, використали різноманітні засоби та прийоми написання висловлювань, чітко та правильно вибудували послідовність написання твору.

Виконання **останнього завдання** в учнів контрольної групи викликало

деякі труднощі. Дітям було важко створити щось нове, унікальне.

За результатами виконаних учнями завдань на основі підрахунку середніх показників було визначено рівні сформованості творчих умінь у контрольної та експериментальної групи за допомогою методу проєктів, що відображені на рис. 2.3.1

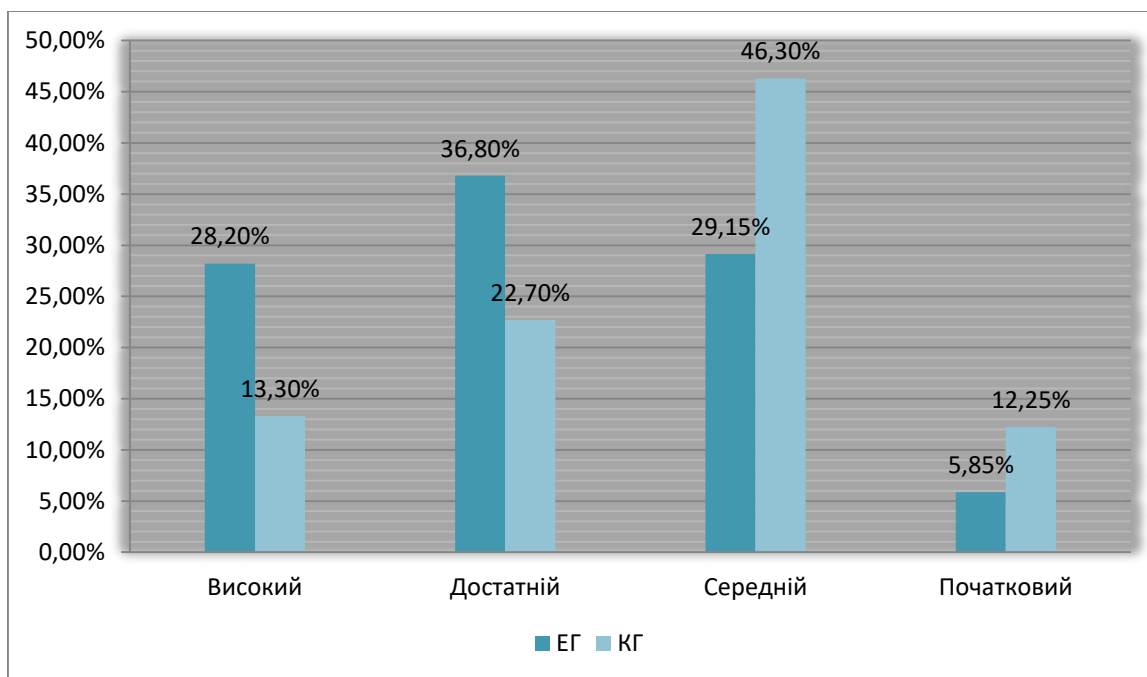

Рис.2.3.1 Рівні сформованості в учнів контрольної та експериментальної груп творчих вмінь за допомогою методу проєктів

Отже, аналіз завдань, за допомогою яких перевірявся рівень сформованості творчих умінь учнів на уроках літературного читання, спостереження за навчальним процесом засвідчили підвищення рівня сформованості творчих умінь в учнів експериментальної групи. Різниця в кількісних показниках підтверджує правильність та ефективність впровадження методу проєктів в освітній процес.

Висновки до другого розділу

У процесі дослідження ми дійшли висновку, що для розвитку творчих умінь учнів необхідно стимулювати їхню пізнавальну активність, розвивати навички пошуку інформації, публічних виступів, підтримувати ідеї дитини, її креативне та нестандартне мислення.

Спостереження за навчальним процесом, аналіз освітньої програми з літературного читання засвідчив, що запропонованих програмою проєктів недостатньо для стійкого позитивного впливу на творчі вміння учнів. Проєкти окреслені в освітній програмі, проте вони переважно індивідуальні та розраховані на невеликі проміжки часу, що не дає змогу дослідити динаміку впливу. Також через індивідуальний характер проєктів втрачається його важливий комунікаційний складник.

Аналізуючи анкети вчителів, було виявлено, що класоводи початкових класів в цілому обізнані з поняттям «метод проєктів», проте вони недостатньо розуміють його позитивний вплив на освітню діяльність учнів.

Учителі використовують метод проєктів відповідно до освітньої програми. Водночас відсутня цілеспрямована методична система використання методу проєктів на уроках літературного читання. Систематичність впровадження цього методу на низькому рівні, а вчителі переважно віддають перевагу іншим формам роботи.

Результати констатувального зрізу знань учнів уможливають зробити висновок, що існує потреба в розробленні методичної системи використання методу проєктів на уроках літературного читання.

Необхідно приділяти увагу якості організації та проведення проєктів на уроках літературного читання, що допоможе підвищити пізнавальний інтерес та творчі вміння учнів, розвивати креативне та нестандартне мислення, формувати вміння вирішувати завдання та створювати кінцевий продукт.

ВИСНОВКИ

Узагальнення емпіричних та науково-теоретичних матеріалів надають об'єктивні підстави для таких загальних висновків:

Відповідно до *першого та другого завдання* дослідження було здійснено аналітичний огляд науково-педагогічної та методичної літератури з означеної проблеми і визначено сутність основних понять магістерської роботи – проєкт, метод проєктів, проєктна діяльність на уроках літературного читання та визначено психологічну готовність школярів до означеної роботи. З'ясовано, що **проєкт** – це завжди творча діяльність, сутність якої полягає в стимулюванні зацікавленості учнів певною проблемою, в оволодінні ними необхідними знаннями і навичками для її вирішення, у практичному застосуванні отриманих результатів.

Метод проєктів трактують як сукупність засобів, дій школярів у визначеній послідовності для досягнення поставленого завдання – розв'язання певної проблеми, значущої для учнів та оформленої у вигляді конкретного кінцевого результату.

Проєктна діяльність розглядається як спосіб організації педагогічного процесу, що ґрунтується на взаємодії, співпраці та співтворчості педагога і вихованців у процесі поетапної практичної діяльності в досягненні поставлених цілей. Доведено, що *проєктна діяльність* – це активна, творча діяльність здобувачів освіти. Така робота школярів є не лише пошуковою, а й творчою.

Метод проєктів забезпечує створення позитивної атмосфери навчання, покращує мотивацію до навчальної діяльності, формує вміння в учнів застосовувати отримані знання на практиці для розв'язання життєвих завдань.

Творча діяльність на уроках літературного читання сприяє розвитку творчих умінь дитини, покращує її розуміння прекрасного, розвиває бажання створювати щось своє.

На виконання *третього завдання* магістерського дослідження було

визначено шляхи і методи застосування проєктної діяльності на уроках літературного читання здобувачів освіти початкової школи.

Відомо, що метод проєктів є однією з інноваційних педагогічних технологій, що відповідає вимогам сучасним нормативним документам у галузі освіти щодо переходу до нового типу гуманістично-інноваційної освіти, коли увага акцентується на процесі набуття школярами знань, умінь, навичок, життєвого досвіду, які трансформуються в компетенції.

Відповідно до Типової освітньої програми для 3–4 класів закладів загальної середньої освіти, розробленої під керівництвом О. Я. Савченко (2019), передбачено використання нестандартних методів навчання, зокрема і методу проєктів. Упровадження проєктної діяльності на уроках літературного читання в умовах зміни освітнього процесу є важливим та відповідає всім принципам НУШ. З огляду на це використання нестандартних методів навчання в освітньому процесі є доцільним.

Метод проєктів створює умови для розвитку пізнавальних інтересів учнів, умінь самостійно конструювати свої знання, орієнтуватися в інформаційному просторі, критично і креативно мислити.

З метою виконання **четвертого завдання** дослідження було емпірично підтверджено взаємозв'язок між проєктною діяльністю на уроках літературного читання та рівнем творчого потенціалу учнів.

Проєктну діяльність в початкових класах розглядаємо як діяльність, що стимулює учнів вирішувати проблеми, які потребують певної суми знань, розвиває критичне і творче мислення; формує навички роботи з інформацією (учні добирають потрібні навчальні матеріали, аналізують їх, систематизують); допомагає вирішувати пізнавальні й творчі завдання у співпраці, де діти виконують різноманітні ролі.

Правильне використання методу проєктів у початковій школі дає змогу визначити його ефективним дидактичним засобом активізації пізнавальної діяльності учнів, розвитку їх творчого мислення та формування визначених у них особистісних рис та творчого потенціалу.

У процесі виконання **п'ятого завдання дослідження** було розроблену методику навчання з використанням проєктної діяльності на уроках літературного читання, зорієнтовану на розвиток творчості молодших школярів. Відповідно визначено зміст і вихідні засади експериментального дослідження проблеми провадження методу проєктів як способу розвитку творчих умінь учнів. Під час роботи над методом проєктів як способом розвитку творчих вмінь учнів третіх класів враховано такі підходи: *системний підхід, проблемний підхід, компетентнісний підхід*.

Для розвитку творчих умінь учнів на уроках літературного читання використовувався метод проєктів. Формування креативності молодших школярів здійснювалося шляхом збільшення кількості групових проєктів порівняно з початковою освітньою програмою.

Саме творчі, дослідницькі, інформаційні-пошукові проєкти розвивають критичне і творче мислення, допомагають розв'язати проблему мотивації, створити позитивну систему навчання.

Метод проєктів націлений на створення кінцевого продукту, який необхідно презентувати, що підвищує самооцінку учнів та активізує творчі вміння дітей.

Водночас індивідуальні проєкти не дають змоги в повній мірі використати потенціал цього методу, оскільки відсутня комунікація між учасниками групи і відповідальність за виконання завдання покладена на одного учня. Також якщо проєкт тривалий (більше 6 занять), учням молодшої школи складно тривалий час утримувати інтерес до самого проєкту.

Ми дійшли висновку, що саме групові проєкти тривалістю до 4-6 занять, творчі та пошуково-дослідницькі завдання позитивно впливають на розвиток творчих умінь учнів.

Відповідно до **шостого завдання** дослідження було перевірено ефективність методики із залученням проєктної діяльності на уроках літературного читання.

Упродовж 2022–2023 років було визначено дві групи: контрольну та

експериментальну. Перша – навчалася за типовою освітньою програмою для учнів 3–4 класів (О. Я. Савченко), що використовувалася в закладі освіти. В експериментальній групі було впроваджено методичну систему, яка передбачала додаткові проєкти, що відповідали плану вчителя та освітній програмі і сприяли розвитку творчих умінь молодших школярів.

Результати контрольного зрізу засвідчили, що впровадження проєктної технології сприяє формуванню та розвитку творчих вмінь учнів, а також робить уроки літературного читання більш цікавими.

Під час експериментального навчання простежувалась активізація творчості учнів, здатність до нестандартного вирішення проблемних завдань, розвиток креативності. Учні проявили мотивацію до навчання, зросло зацікавлення до читання та вивчення нових творів. Навіть в позаурочний час учні виявляли бажання продовжити виконання своїх проєктів.

Аналіз завдань, за допомогою яких перевірявся рівень розвитку творчих умінь на уроках літературного читання, спостереження за навчальним процесом засвідчили помітне підвищення рівня розвитку креативності учнів в експериментальній групі. Різниця в кількісних показниках підтверджує ефективність застосування пропонованої методичної системи.

Результати контрольного зрізу підтвердили, що пропонована методична система організації та проведення уроків літературного читання сприяє формуванню та розвитку творчих умінь учнів, а також робить цікавим уроки літературного читання.

Усі поставлені нами завдання в магістерській роботі було виконано та обґрунтовано в розділах дослідження.

Перспективи подальших наукових досліджень убачаємо у запровадженні інших проєктів на уроках літературного читання та на уроках позакласного читання, в розробленні методичної роботи над застосуванням проєктної технології на уроках української мови в початковій школі відповідно до вимог НУШ.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Абрамова О. В. Ключові компетентності як інтеграційний чинник у проектній діяльності. *Наукові записки*. Серія: Педагогічні науки. №201. URL:<https://pednauk.cuspu.edu.ua/index.php/pednauk/article/view/1161/1089> (дата звернення: 23.11.2022).
2. Аналіз поняття «проект», «проектна технологія», «педагогічне проектування» у дослідженнях зарубіжних та вітчизняних науковців. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nz_pmfm_2015_7%283%2942, с.234 -243 (дата звернення 18.11.2022).
3. Андрійчук Б. І., Данильченко Н. Г. Проектна діяльність учнів початкової школи. *Таврійський вісник освіти*. 2013. № 2. С. 127–133.
4. Базарницька І. Проектний день у початковій школі. *Початкова школа*. 2008. № 2. С. 7–8.
5. Башинська Т. Проектувальна діяльність – основа взаємодії вчителя та учня. *Початкова школа*. 2003. № 7. С. 10–13.
6. Білик В. Проектна діяльність – основа розвитку творчих здібностей молодших школярів. *Початкова школа*. 2013. №5. С. 6– 9.
7. Бодько Л. Метод проектів як засіб реалізації особистісно-орієнтованого навчання. *Початкова школа*. 2013. №10. С. 1–5.
8. Букабий В.М. Педагогічні таїнства дидактичних ігор: навчального-методичний посібник. Київ, 2003. 152 с.
9. Вашуленко О. Сучасна технологія розвитку творчих здібностей молодших школярів на уроках літературного читання. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/727924/1pdf> (дата звернення: 25.11.2022).
10. Вербницька С. М. Розвиток літературно-естетичної творчості молодших школярів. Харків: Основа, 2004. 112 с.
11. Волобуєва Т. В. Розвиток творчої компетентності школярів. Харків: Основа, 2005. 112 с.

- 12.Воронцова Г. О. Формування творчої особистості засобами слова. *Початкове навчання та виховання*. 2006. № 31. С. 7–10.
- 13.Гоголь О. В. Метод проектів – один із шляхів реалізації компетентнісного підходу в навчанні. URL: <http://klovsky77.com.ua/23-naukova-roбота/2> (дата звернення 18.11.2022).
- 14.Голубенко М. Проектна діяльність у школі / упоряд. М. Голубенко. Київ : Шкільний світ, 2007. 22 с.
- 15.Гончаренко С. Український педагогічний словник. Київ : Либідь, 1997. 336 с.
16. Гримальська А. Розвиток творчого потенціалу молодших школярів на уроках літературного читання. URL: https://otherreferats.allbest.ru/pedagogics/00866170_0.html (дата звернення: 12.12.2022).
- 17.Грушко О. В. Розвиток творчих здібностей молодших школярів у процесі мовленнєвої діяльності: автореф. дис. на здобуття наук.ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.09. Київ, 2005. 20 с.
18. Гузенко О. Особливості навчальних проектів. *Українська мова і література*. 2008. № 8. С. 6–10.
- 19.Даниленко Т. М., Пеньшина В. Проектна діяльність на уроках у початковій школі. *Початкове навчання*. 2009. № 16. С. 54 – 58.
20. Дегтярьова Н. Г. Метод проектів як засіб оптимізації процесу навчання в початковій школі. *Початкове навчання та виховання*. 2016. № 9. С. 2–10.
21. Довбенко Т. Метод проектів в історії шкільництва. *Шлях освіти*. 2005. №2. С. 47–52.
22. Додусенко Н. О., Нетужилова І. В. Проектна діяльність у початковій школі. Харків : Основа, 2010. 223 с.
- 23.Дуткевич Т. Дитяча психологія. Київ : Центр учбової літератури. 2012. 424 с.
24. Жуковська С. В. Впровадження проектної діяльності в роботу вчителя

- початкових класів. *Початкове навчання та виховання*. 2006. № 8. С. 35–38.
25. Закон України про освіту. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення: 18.10.2022).
26. Звіт про підручники. URL: <https://testportal.gov.ua/wp-content/uploads/2022/08/Velykyj-zvit-SHastyna-I.pdf> (дата звернення: 16.01.2023).
27. Землянська Е. Н. Навчальні проекти молодших школярів. *Початкова школа*. 2005. № 9. С. 5–9.
28. Ісаєва Г. Метод проектів – ефективна технологія навчання. *Підручник для Директора*. 2005. № 9–10. С. 4–8.
29. Коберник О. М., Сидоренко В. К. Методика трудового навчання: проектно-технологічний підхід. Навчальний посібник. Умань : СПД Жовтий, 2008. 216 с.
30. Комарівська Н. Творчий розвиток молодших школярів на уроках літературного читання. *Актуальні проблеми формування творчої особистості педагога в контексті наступності дошкільної та початкової освіти*: збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції / за ред. Г.С.Тарасенко. Вінниця : ТОВ «Нілан ЛТД», 2016. № 5. С. 168–172.
31. Кондратова Л. Г. Організація проектної діяльності учнів в позаурочний час. Харків : Основа, 2009. 124 с.
32. Конишева Н. М. Проектна діяльність школярів. *Початкова школа*. 2006. №1. С. 3–6.
33. Коновальчук М. Розвиток творчості молодших школярів: система літературних завдань. Київ: Шкільний світ, 2010. 120 с.
34. Концепція «Нова українська школа». URL: https://osvita.ua/doc/files/news/520/52062/new_school.pdf (дата звернення 20.10.2022).
35. Котелянець Н. Проектний метод навчання молодших школярів. *Рідна*

- школа*. 2001. № 10. С. 47.
36. Коченгіна М. Орієнтовна навчальна програма з літературного читання, укладена на основі Типової освітньої програми для закладів загальної середньої освіти, розробленої під керівництвом О. Я. Савченко, відповідно до якої створено підручник «Українська мова та читання» підручник для 3 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах). Частина 2 . URL: [http://interactive.ranok.com.ua/upload/file// pdf](http://interactive.ranok.com.ua/upload/file//pdf) (дата звернення: 14.01.2023).
37. Краснощок І. Професійно-особистісний саморозвиток майбутнього вчителя як складова педагогічної освіти. *Рідна школа*. 2007. №4. С. 24-27.
38. Кримський С. Б. Проект і проектування в сучасній цивілізації. *Метод проектів: традиції, перспективи, життєві результати: Практико зорієнтований збірник* / за ред. І. Г. Єрмакова. Київ: Департамент, 2003. 320 с.
39. Максименко В. П. Дидактика: курс лекцій: Навчальний посібник. Хмельницький: ХмЦНП, 2013. 222 с.
40. Максимчук Л. Метод проектів – метод проблем. *Початкова освіта*. 2017. № 10. С. 4–8.
41. Марченко Т. Проектна діяльність як засіб формування компетентностей в учнів початкової школи. *Початкова школа*. 2017. № 7. С. 44–46.
42. Медіаграмотність та критичне мислення в початковій школі: посібник для вчителя / За редакцією Волошенюк О., Дегтярьової Г., Іванова В. Київ : ЦВП, АУП, 2017. 197 с.
43. Мельничук О. Словник іншомовних слів. URL: <https://126.slovaronline.com/> (дата звернення: 18.10.2022).
44. Метод проектів: особливості застосування в початковій школі. Посіб. для вчителів початкових класів, слухачів курсів підвищення кваліфікації, студентів педагогічних факультетів вищих навчальних закладів. Київ : Видавництво Київського міського педагогічного університету імені Б.

- Д. Грінченка, 2009. 42 с.
45. Метод проектів: традиції, перспективи, життєві результати: практико зорієнтований збірник/за ред. І. Г. Єрмакова. Київ : Департамент, 2003. 500 с.
46. Методична скарбничка вчителя. URL: <https://teacherbdm.in.ua/etapi-roboti-nad-navchalnim-proektom/> (дата звернення: 15.01.2023).
47. Михайлишин Р. Метод проектів у початковій школі як педагогічна технологія. *Вісник Львівського університету*. 2016. № 30. С. 43–53.
48. Мойсеюк Н. Є Педагогіка. Навчальний посібник. 5-е видання, доповнене і перероблене. Київ, 2007. 656 с.
49. Моляко В. Творчий потенціал людини як психологічна проблема. *Психологія і суспільство*. 2007. № 4. С. 9–10.
50. Національна доктрина розвитку освіти України у XXI столітті. URL: <file:///C:/Users/Downloads/natsionalnadoktryna.pdf>. (дата звернення 18.10.2022).
51. Нечипоренко К. Розвиток інтелектуально-творчих умінь учнів у навчально-виховному процесі початкової школи. *Початкова школа*. 2012. № 11. С. 55–57.
52. Норенко Л. Цікавий урок у початковій школі. *Початкова школа*. 2017. №9. С. 61–63.
53. Онопрієнко О. Проектна технологія як засіб компетентнісно-орієнтованого навчання. *Учитель початкової школи*. 2013. № 1. С. 2–6.
54. Орлова Л. Участь молодших школярів у проектно-дослідницькій роботі. *Початкова школа*. 2007, №3. С. 12–16.
55. Пальшкова І. О. *Педагогіка: професійно-педагогічна культура вчителя: навч. посіб.* Київ : Слово, 2011. 192 с.
56. Петровська Н., Воропай Т. Проектна технологія: сутність, досвід використання, перспективи. *Початкове навчання*. 2009. № 25. С. 2–8.
57. Поліщук В. М. Вікова і педагогічна психологія: навч. посіб. Суми : Університетська книга, 2019. 352 с.
58. Прима Р., Прима Д. Проектна діяльність учителя початкової школи:

- теоретичні аспекти. URL: [http:// repository. sspu.edu. ua/handle/123456789/9545](http://repository.sspu.edu.ua/handle/123456789/9545) (дата звернення 14.03.2023).
59. Рондяк Л. Розвиток літературної творчості молодших школярів на уроках літературного читання. *Початкова школа*. 2015. № 4. С. 38–40.
60. Савченко О. Проектна діяльність. *Вища освіта України*. 2013. №4. С.79–85.
61. Савченко О. Метод проектів на уроках літературного читання. *Початкова школа*. 2015. № 11. С. 26–30.
62. Савченко О. Я. Методичний аналіз підручника «Літературне читання» для 3 клас: зміст, структура, методичні настанови. *Початкова школа*. 2014. №. 5. С. 1–5.
63. Савченко О. Я. Розвиток творчої діяльності учнів на уроках літературного читання. *Початкова школа*. 2016. № 8. С. 10–15.
64. Савченко О. Я. Система міжпредметних завдань на уроках літературного читання. Київ : КОНВІ ПРІНТ, 2020. URL: https://undip.org.ua/wp-content/uploads/2021/07/posibnyk_savchenko_pereverstano.pdf. (дата звернення 12.03.2023).
65. Савченко О. Я. Українська мова та читання: Підручник для 3 класу ЗЗСО (у 2-х частинах): Частина 1. Київ: УОВЦ «Оріон», 2020. 160 с.
66. Савченко О. Я. Українська мова та читання: Підручник для 3 класу ЗЗСО (у 2-х частинах): Частина 2. Київ : УОВЦ «Оріон», 2020. 160 с.
67. Степанюк Н.І. Сутність поняття "Проектна діяльність" та його становлення в системі освіти . Вісник Черкаського університету. 2012. № 3(216). с. 116-119.
68. Сухомлинський В. О. Сто порад учителям. Вибрані твори. В 5 т. Т.І. Київ: Радянська школа, 1976. 562 с.
69. Сухомлинський В. О. Проблеми виховання всебічно розвиненої особистості. Вибр. твори : в 5-ти т. Київ : Рад.школа, 1976. Т. 1. С. 2–206.
70. Терлецька Л. П. Метод проектів та його застосування у формуванні навчально-пізнавальної активності учнів. *Педагогіка і психологія*. 2014.

- № 43(ч.3). С. 234–239.
71. Технології проектування в практиці роботи загальноосвітнього навчального закладу: теоретико-практичний аспект. Посібник. Київ: Інститут обдарованої дитини НАПН України, 2014. 336 с.
72. Типова освітня програма. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2022/08/15/Typova.osvitnya.prohrama.1-4/Typova.osvitnya.prohrama.3-4.Savchenko.pdf> (дата звернення 11.11.2022).
73. Типові освітні програми для закладів загальної середньої освіти: 1–2 та 3–4 класи. Київ : Видавництво «Світоч», 2019. 336 с.
74. Франчук О. В. Інноваційні технології на уроках читання: Методична система ЧПКМ / Упоряд. О.В. Франчук. Харків : Вид. група «Основа», 2009. 192 с.
75. Чавс У. Проектне навчання у початковій школі. *Початкова школа*. 2016. № 10. С.50–53.
76. Чепіжко Ю. О. «Впровадження проектної технології на уроках літературного читання в умовах реалізації Державного стандарту початкової освіти». URL: <https://naurok.com.ua/metodichniy-material-vprovadzheniya-proektno-tehnologi-na-urokah-literaturnogo-chitannya-v-umovah-realizaci-derzhavnogo-standartu-pochatkovo-osviti-209799.html> (дата звернення 18.03.2023).
77. Черешнюк І. О. Проектна діяльність в початковій школі. URL:<http://irinaclass12.dp.ua/sample-page> (дата звернення: 10.09.2023).
78. Юрчик О. В. Впровадження проектної технології в навчальний процес. Навчальний посібник. Хмельницький : НВО №5 ім. С. Єфремова, 2015. 88 с.
79. Явоненко М. Методика підготовки школярів до літературно-творчої діяльності. *Початкова школа*. 2005. № 5. С. 15–18.
80. Яковишина Т. Педагогічна творчість : навч.-метод. посібн. Рівне, 2012. 128 с.

**АНКЕТА ДЛЯ ВЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ЩОДО
ПРОІНФОРМОВАНOSTІ ТА ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДУ ПРОЄКТІВ
У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ**

Дайте розгорнуту відповідь на поставлені запитання:

1. Що Ви знаєте про проєктну діяльність?

2. Які види навчальних проєктів Ви знаєте?

3. Під час яких тем Ви використовуєте проєктну технологію?

4. Як часто Ви застосовуєте проєктну технологію на уроці?

5. Чи стимулюватиме, на Вашу думку, застосування методу проєктів на уроках літературного читання творчий розвиток дітей?

6. Чи беруть учні Вашого класу участь у літературно-мистецьких заходах?

7. Чи є в класі діти, що виявляють інтерес до творчої діяльності (написання віршів/оповідань тощо)?

8. Чи є в класі діти, які перемогли у творчих конкурсах?

**ПРОЄКТИ, ЩО РЕКОМЕНДУЮТЬСЯ ВПРОВАДЖУВАТИ НА
УРОКАХ ЛІТЕРАТУРНОГО ЧИТАННЯ ДЛЯ 3 КЛАСУ (ЗА
ОСВІТНЬОЮ ПРОГРАМОЮ О.Я САВЧЕНКО)**

Проект «Усна народна творчість»

Тип: Дослідницько-пошуковий проєкт (Адаптовано РезнікВ.О.)

Проект було адаптовано до вікової категорії учнів, що брали участь у дослідженні.

Мета: створити умови для осмислення нової та вже відомої інформації про усну народну творчість; узагальнити раніше відомі знання за цією темою; продовжувати розвивати та вдосконалювати навички читання; розвивати вміння виділяти головне; формувати інтерес до народної творчості та культури; продовжувати роботу з навчання учнів робити та оформляти творчий звіт, публічно захищати результати своєї діяльності; розвивати здатність самостійно та нестандартно мислити.

Предмет пізнання: колективна художня творча діяльність народу.

Проблема: залучити учнів до пошуку інформації про художню творчу діяльність народу, знання про життя та світ.

Спосіб вирішення проблеми: збір інформації в бібліотеці, Інтернеті, періодичній пресі.

Освітній продукт: колективно підготовлена книга доповідей.

Обладнання: виставка книжок українських народних казок, прислів'їв, загадок, скоромовок, дослідницькі папки.

Тривалість: 2 тижні.

Навчальний предмет: літературне читання

План виконання проєкту

I етап. Підготовка.

Визначення теми, мети проєкту, виду проєкту, його тривалості.

II етап. Планування.

1. Визначення джерел інформації: книги, підручники, періодична преса, інтернет, диски з народними піснями

2. Розподіл на творчі групи пошуку інформації

Перша група. Казки

Друга група. Прислів'я та приказки

Третя група. Народні пісні

III етап. Реалізація проєкту.

Збирати матеріал. Відібрати найголовніше і найцікавіше.

IV етап. Оформлення доповідей.

V етап. Запрошення гостей і демонстрація результатів.

VI етап. Оцінювання роботи учасників проєкту.

Рекомендації, щодо реалізації проєкту

Урок 1. (Запуск проєкту)

Оформити виставку українських народних казок, прислів'їв та приказок, українських народних пісень.

Заохотити дітей ознайомитися з творами народного мистецтва, із складанням творів усної народної творчості.

Урок 2. (Робота з літературою)

Визначити тих, хто буде шукати інформацію в бібліотеці, газетах, інтернеті, тих, хто буде захищати реферати. Доручити кожній групі здійснити пошук інформації.

Перша група. Казки

Друга група. Прислів'я та приказки

Третя група. Народні пісні

Урок 3-4 (Презентація проєкту)

1. Виступ кожної групи.

2. Закріплення.

Ось, ми і прослухали виступи кожної групи. Сподіваємося що ви поглибили свої знання щодо усної народної творчості та українського фольклору. А тепер давайте перевіримо, як ви засвоїли нові знання:

Станція «Усна народна творчість»

- Послухайте вірш, у якому згадуються народні твори, та визначте ті, що ми вивчали в минулому році (Діти називають твори, учитель вивішує назви на дошку).

Станція «Надокучливі казки» (групова робота)

- Давайте згадаємо, як необхідно складати надокучливі казки (діти самостійно продовжують закінчення казки).

Станція «Відгадай загадки»

- Учням на вибір дають загадки, і вони повинні зобразити відповідь жестами.

Проект «Музей книги і друкарства»

Тип: Інформаційний проєкт

Мета: закріпити знання про історію виникнення книги; розширити уявлення учнів про друкарство, розвивати вміння добирати книгу, виховувати бажання читати та формувати ціннісне ставлення до книги, сприяти її збереженню.

Предмет пізнання: книга та її створення.

Проблема: розвивати цікавість учнів до читання, збагачувати свої знання про книги та їх історію.

Спосіб вирішення проблеми: збір інформації в бібліотеці, Інтернеті.

Освітній продукт: створення презентацій та доповідей.

Обладнання: виставка книг, презентація, виставка проєктів, вислови про книгу.

Тривалість: 1 тиждень.

Навчальний предмет: літературне читання.

План виконання проєкту

I етап. Підготовка.

Визначення теми, мети проєкту, виду проєкту, його тривалості.

II етап. Планування.

1. Визначення джерел інформації: книги, підручники, інтернет.
2. Розподіл на творчі групи для пошуку інформації.

III етап. Реалізація проєкту.

Збирати матеріал. Відібрати найголовніше і найцікавіше.

IV етап. Оформлення доповідей та підготовка презентацій.

V етап. Запрошення гостей і демонстрація результатів.

VI етап. Оцінювання роботи учасників проєкту.

Рекомендації щодо реалізації проєкту

Урок 1. (Запуск проєкту)

Виставка книг, відео про музей книги та першодрукарство, виставка дитячих малюнків на тему «Моя улюблена книга».

Заохотити дітей до читання та вивчення історії створення книг. Дослідити еволюцію книги.

Урок 2. (Робота з літературою)

Визначити тих, хто буде шукати інформацію в бібліотеці, інтернеті, тих учнів, які будуть захищати реферати. Доручити кожній групі шукати інформацію.

Урок 3-4 (Презентація проєкту)

1. Виступ кожної групи.
2. Закріплення.

- Ось, ми і прослухали виступи кожної групи. Сподіваємося, що ви дізналися багато нового про історію створення книги та який шлях їй вдалося пройти. До нових зустрічей.

Проект «Байки»

Тип: Творчо-індивідуальний (автор Ковака О.Є).

Мета: поглибити знання дітей про суттєві ознаки жанру – літературна байка; збагатити їх читацький досвід; розвивати мовлення учнів; виховувати

морально-етичні цінності: чесність, працьовитість, доброту, сміливість.

Об'єкт пізнання: байка як жанр української літератури.

Проблема: залучити учнів до пошуку інформації про байки, розширити розуміння цього жанру.

Спосіб вирішення проблеми: ознайомлення з додатковою літературою, робота з тлумачним словником, власна творча робота.

Освітній продукт: колективно створений ілюстрований довідник «Байки українських письменників».

Обладнання: виставка книжок українських народних казок, прислів'їв, загадок, скоромовок, дослідницькі папки.

Тривалість: 2 тижні.

Навчальний предмет: літературне читання.

План виконання проекту

1. Обговорення в класі ідеї проекту.
2. Складання учасників проекту.
3. Висловлення міркувань щодо форми представлення результатів.
4. Обміркування шляхів вирішення проблеми.
5. Ознайомлення з власним планом роботи.
6. Самостійне читання байок.
7. Написання анотацій.
8. Малювання ілюстрацій до байок.
9. Акторська діяльність у групах.
10. Створення колективно ілюстрованого довідника.
11. Презентація сторінок довідника на уроці.

Рекомендації щодо реалізації проекту

Урок 1. (Запуск проекту)

Виставити книги українських письменників-байкарів, розглянути та опрацювати матеріали. Заохотити дітей до вивчення байок. Поділ дітей на групи.

Урок 2. (Робота з літературою)

Визначити тих, хто буде шукати інформацію в бібліотеці, газетах, інтернеті, тих учнів, які будуть захищати реферати. Доручити кожній групі шукати інформацію.

Урок 3-4 (Презентація проєкту)

1. Виступ кожної групи.
2. Закріплення

ЗАВДАННЯ ДЛЯ ДОСЛІДЖЕННЯ РІВНЯ ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ УЧНІВ

Завдання 1. Написати вірш на запропоновану тематику (тема підбирається відповідно планування вчителя).

Дітям пропонується самостійно написати вірш використовуючи навички римування. Це завдання сприятиме розвитку емоційного інтелекту, творчості, мовної компетентності дитини, пізнанню себе, розширенню словникового запасу.

Завдання 2. Намалювати ілюстрацію до прочитаного твору.

Дітям пропонується намалювати раніше прочитане та спробувати себе у ролі ілюстратора. Це завдання допоможе дитині розвинути навички малювання, уяву й фантазію, посилити інтерес до читання.

Завдання 3. Придумати закінчення казки. Дописати кінцівку.

Дітям пропонується придумати закінчення до раніше прочитаного твору. За бажанням можлива публічна презентація отриманих результатів. Це завдання розвиває навички логічного мислення, творчість та креативність.

Завдання 4. Написати власну розповідь за раніше прочитаним твором.

Дітям пропонується скласти власну історію використовуючи вже знайомих персонажів. Це завдання розвиває фантазію, навички будувати сюжет та нестандартно мислити

ДОСЛІДНИЦЬКИЙ ПРОЄКТ «ДИТЯЧА КНИЖКОВА ПОЛИЦЯ МОЇХ БАТЬКІВ» (4 КЛАС)

Тема дослідження: Коло читання моїх батьків у дитинстві.

Актуальність: Знайомство з улюбленими книгами батьків – один із способів активізації читання дітей.

Об'єкт дослідження: читацька активність батьків у дитинстві.

Предмет дослідження: книги, які читали батьки у дитинстві.

Мета проєкту: сприяти зацікавленості дітей у читанні.

Коллективне завдання:

- Організувати виставку «Дитяча книжкова полиця наших батьків»;
- Підготувати святкову презентацію роботи у проєкті, запросити батьків.

Методи дослідження: опитування, анкетування, аналіз, синтез, порівняння і оцінювання.

Вище зазначено структурний варіант проєктного завдання. Творчі проєкти не мають детально опрацьованої структури діяльності учасників. Кінцевим продуктом творчого проєкту можуть бути журнали, альманахи, виставка малюнків, свято тощо. Наприклад, метою творчого проєкту «Наш клас має талант» є підтримка обдарованих учнів класу, створення для них ситуацій успіху [80].

Етапи роботи над навчальним проєктом:

1. Організаційний етап

Вибір теми навчального проєкту, обговорення мети та завдань проєкту, складання плану реалізації проєкту.

План проєкту – це документ, який містить заздалегідь намічений порядок дій, необхідних для досягнення мети проєкту.

План допомагає оцінити власні можливості та висвітлити проблеми, які

можуть виникнути під час роботи.

На цьому етапі доцільно також визначити основні етапи роботи над проектом, способи роботи на кожному етапі, терміни роботи, обов'язки та відповідальність кожного учасника проекту.

2. Підготовчий етап.

Пошук інформації, яка висвітлює тему навчального проекту, а також допомагає вирішенню завдань проекту.

У ході пошуку матеріалів до проекту потрібно одразу їх сортувати. Для цього часто використовують портфоліо.

Портфоліо проекту – це впорядкована добірка матеріалів, зібраних з певною метою.

Електронне портфоліо проекту – це збірка електронних матеріалів проекту, які впорядковано за певною структурою. Електронне портфоліо дає можливість здійснювати швидкий пошук документів; його легко редагувати, доповнювати, переносити, зберігати тощо.

Використовуючи додаткову літературу, інтернетресурси тощо, варто не забувати зберігати покликання на кожне джерело інформації – записувати назву ресурсу, ім'я автора, пам'ятати про авторське право.

3. Проектний етап

Опрацювання зібраної інформації, створення моделі навчального проекту.

Для уточнення отриманої інформації та одержання додаткової можна звертатися до довідників, словників, а також до вчителя.

4. Оформлювальний етап

Оформлення результатів роботи над навчальним проектом, створення презентації для захисту проекту. Щоб презентація проекту відбулася успішно, необхідно виділити час для її ретельної підготовки. Школярі мають переконатися, що виконали всі завдання проекту і підготувати доповідь. Для цього необхідно дітям обрати найголовніше, викладати свої думки коротко, чітко, зрозуміло.

Якщо ж здобувачі планують презентувати проєкт із комп'ютерною підтримкою, то мають заздалегідь написати план, у якому позначити послідовність слайдів.

Орієнтовно це можна зробити так:

Зміст слайда	Зміст доповіді
Тема проєкту, виконавці	Повідомлення теми проєкту, представлення виконавців
Ключове питання	Повідомлення ключового питання, яке відображає тему та мету проєкту
Матеріали проєкту	Розповідь про дослідження
Висновки	Оголошення висновків
Списки джерел	Презентація джерел, що були використані в ході роботи над проєктом
Подяка	Подяка всім, хто допомагав у роботі над проєктом. Подяка всім присутнім за увагу, побажання успіхів

5. Презентаційний етап

Демонстрація результатів навчального проєкту, захист його ідеї та отриманих результатів.

6. Підсумковий етап

Аналіз виконання завдань навчального проєкту, визначення результатів проєкту: яку користь приніс або може принести проєкт.

Загальні правила презентації проєкту

Учні мають:

1. Доповідати з гарним настроєм, подбати про свій зовнішній вигляд, слідкувати за поставою.

2. Під час доповіді дивитися на аудиторію.
3. Вимовляти слова голосно та чітко.
4. Чітко назвати себе, тему виступу та проблему, над якою працювали.
5. Не читати доповідь з аркуша, а лише звертатися з нотатками, щоб нічого не пропустити.
6. Стежити за часом виступу, щоб дотриматися регламенту.
7. Бути готовими відповідати на запитання.
8. Після завершення доповіді та відповідей на запитання подякувати всім присутнім за увагу.

Орієнтовні критерії оцінювання навчального проєкту

1. Актуальність -1 бал.
2. Оформлення роботи (паперові носії) – 2 бали.
3. Достовірність – 1 бал.
4. Науковість – 2 бали.
5. Представлення – 2 бали.
6. Презентація (малюнки) – 2 бали.
7. Обговорення – 2 бали.

Орієнтовне оформлення проєкту (паперові носії та презентація)

1. Назва проєкту.
2. Тип проєкту.
3. Керівник проєкту (вчитель).
4. Виконавці проєкту.
5. Проблема.
6. Мета.
7. Очікуваний результат (для дослідження).
8. Завдання проєкту.
9. Хід роботи.
10. Висновки.
11. Використані джерела інформації.

Типи проєктів

- Дослідницький.
- Інформаційно-пошуковий.
- Творчий.
- Рольовий.

Проект – це «п'ять П»

- Проблема.
- Проєктування (планування).
- Пошук інформації.
- Продукт.

Презентація (представлення результату).

**САВЧЕНКО О. Я. МЕТОДИЧНИЙ АНАЛІЗ ПІДРУЧНИКА
«ЛІТЕРАТУРНЕ ЧИТАННЯ» ДЛЯ 3 КЛАСУ : ЗМІСТ, СТРУКТУРА,
МЕТОДИЧНІ НАСТАНОВИ**

Відбір текстового матеріалу підручника визначався специфікою завдань другого циклу початкової освіти, своєрідністю художньої та науково-художньої літератури. Включення в підручник тих чи інших творів та текстів (із ЗМІ) зумовлювалося логікою знайомства дітей молодшого шкільного віку з елементами літературної системи, необхідністю створення емоційного відгуку, творчого посилу, формування вміння працювати з джерелами різного походження. У підручнику присутні літературні твори сучасних українських письменників і українських письменників-класиків .

На уроках літературного читання, крім підручника, можуть і повинні бути присутніми різні книги (зокрема, і хрестоматії). Адже підручник не може замінити собою «широкий світ літератури», а покликаний навчити в ньому орієнтуватися. Тому в підручнику організована система «виходів» за його рамки. Одним з головних шляхів розширення читацького поля є інтерес здобувачів освіти до авторів, з якими вони знайомляться на уроках: бажання прочитати «інші» їх твори або ознайомитися з повним варіантом текстів, представлених у підручнику скорочено.

У підручнику реалізовано систему завдань, спрямованих на художньо-естетичний розвиток здобувачів освіти через ознайомлення дітей із засобами художньої виразності, які використовували автори в своїх творах. Навичка усвідомленого, правильного, швидкого і виразного читання формується в процесі безпосереднього читання й міркування щодо особливостей змісту тексту в процесі його слухання, перечитування з різними цілями. Запитання і завдання до текстів у підручнику спрямовані на мотивацію перечитування: з різною інтонацією, у різному темпі, зі зміною місця пауз і логічних наголосів,

з різною гучністю, у різному настрої – це допомагає поглибити розуміння і підібрати найбільш правильний темп читання, силу голосу.

Підбір текстів різного виду, жанру, стилю уможливорює застосовувати різні словесні і несловесні засоби читання: модуляцію мови, паузи, логічний наголос, тембр і темп читання, міміку, жести. Велика увага приділяється оволодінню навичками роботи з інформацією як у підручнику, так і в довідковій літературі, інформаційних джерелах. Структура підручника є навчальною і робить явною не тільки для вчителя, а й для учнів логіку проникнення в глиб літературної системи. У підручнику школярам пропонують стати дослідником/дослідницею, відправитися в мандрівку тощо.

Обдумуючи, порівнюючи, диференціюючи, класифікуючи явища літератури, здобувачі освіти поступово вибудовують систему літературних знань. Робота над розвитком особистісного сприйняття художнього тексту в розгорнутому вигляді представлена в питаннях і коментарях до творів. Ця ідея підтримується системою роботи з ілюстраціями в підручнику, а також посиланнями на явища візуального мистецтва. Коментарі і питання до малюнків в підручнику покликані пробудити фантазію дитини, припускають можливість варіацій. Найчастіше в завданнях пропонується спробувати свої сили, створити свій образ .

Підручник створює атмосферу невимушеної розмови про літературу, в якому рівноправно беруть участь автори творів, автори підручника, учитель, школярі. Через авторську мову в питаннях, завданнях, коментарях підручник намагається залучити дітей до обговорення, висловлення власних думок, їх аргументації та доведення.

ТИПОВА ОСВІТНЯ ПРОГРАМА (АНАЛІЗ КОМПОНЕНТІВ)

Відповідно до мети і завдань освітнього компонента «Літературне читання» визначено такі змістові лінії: «Пізнаємо простір дитячого читання»; «Розвиваємо навичку читання, оволодіваємо прийомами розуміння прочитаного»; «Взаємодіємо усно за змістом прослуханого»; «Досліджуємо і взаємодіємо з текстами різних видів»; «Оволодіваємо прийомами роботи з дитячою книжкою»; «Досліджуємо і взаємодіємо з медіапродукцією»; «Перетворюємо та інсценізуємо прочитане; створюємо власні тексти» .

Реалізація змістових ліній програми з літературного читання здійснюється у процесі особистісно зорієнтованої розвивальної читацької і комунікативної діяльності учнів. Ураховуючи потреби та інтереси молодших школярів у пізнанні світу людей, природи, самопізнанні, залучаючи їх до вдумливого читання найкращих дитячих книжок, текстів різних видів, учитель виховує україномовну особистість, компетентного, критично мислячого читача, який розуміє цінність книги, відчуває красу рідного слова, збагачує свій читацький, мовленнєвий і пізнавальний досвід.

Змістова лінія «Пізнаємо простір дитячого читання» створює передумови для ознайомлення учнів 3–4 класів з різноманітною за темами і жанрами дитячою літературою, з різними видами довідкових, навчальних і медіатекстів, способами здобуття інформації у сучасному медіапросторі. Простір дитячого читання передбачає взаємодію організованої і самостійної читацької діяльності учнів, що сприяє формуванню дитини-читача, який на завершення початкової школи має належний читацький кругозір, розуміє цінність читання і виявляє до нього інтерес, набуває достатній досвід використання з різною метою текстів різних видів .

Змістова лінія «Розвиваємо навичку читання, оволодіваємо прийомами розуміння прочитаного» охоплює такі основні змістові блоки: удосконалення

й розвиток якісних характеристик технічної і смислової сторін навички під час читання вголос і мовчки; самостійне застосування мовленнєвих та позамовних засобів художньої виразності; оволодіння, з поступовим нарощуванням ступеня складності, прийомами смислового читання (прийоми самостійного розуміння лексичного значення слів, словосполучень; повноцінного усвідомлення в тексті фактичної, концептуальної, підтекстової (з допомогою вчителя) інформації); застосування видів читання: аналітичного, переглядового, вибіркового відповідно до мети читання.

Змістова лінія «Взаємодіємо усно за змістом прослуханого» спрямована на формування в учнів умінь сприймати, аналізувати, інтерпретувати й оцінювати усну інформацію та використовувати її в різних комунікативних ситуаціях, спілкуватися з іншими людьми в діалогічній і формі заради досягнення певних життєвих цілей .

Змістова лінія «Досліджуємо і взаємодіємо з текстами різних видів» передбачає цілісне сприймання учнями художніх, науково-художніх текстів, їх аналіз, інтерпретацію з використанням літературознавчих понять (практично); формування умінь висловлювати рефлексивні судження у зв'язку з прочитаним, критично оцінювати інформацію в текстах різних видів та використовувати її для збагачення особистого читацького досвіду.

Змістова лінія «Оволодіваємо прийомами роботи з дитячою книжкою» передбачає формування і розвиток в учнів прийомів розрізнення дитячих книжок за жанрово-тематичними ознаками, типом видання (книжка-твір, книжка-збірка, довідник, словник і т.ін.); прогнозування орієнтовного змісту книжки (твору) з опорою на її ілюстративний та довідково-інформаційний апарат; прийомів самостійного вибору книжок з використанням інформаційних ресурсів дитячої бібліотеки; умінь зв'язно висловлювати власні емоційно-оцінні враження щодо змісту прочитаного, складати короткий відгук на прочитану книжку та ін.

Змістова лінія «Досліджуємо і взаємодіємо з медіапродукцією» має на меті формування і розвиток в учнів понять про різні види медіа та використані

в них вербальні і невербальні засоби впливу на читача; формування умінь і навичок сприймати, аналізувати, інтерпретувати, критично оцінювати і безпечно користуватися медіазасобами; виражати себе і спілкуватися з іншими за допомогою власних медіапродуктів. Оволодіння медіаграмотністю є поліпредметним процесом, який передбачає зв'язок із щоденним життям дітей не лише в школі, а й поза нею, створення можливостей набувати досвід критичного осмислення різної медіапродукції, що має позитивно вплинути на розширення їхнього читацького і соціального досвіду, вироблення умінь відрізнити корисну інформацію від шкідливої, уникати імовірних для цього віку ризиків взаємодії з медіапродуктами. Змістова лінія «Перетворюємо та інсценізуємо прочитане; створюємо власні тексти» передбачає розвиток уяви, художньо-образного мислення і мовлення дітей, оволодіння вербальними і невербальними засобами створення творчих продуктів з різним ступенем самостійності (зміни, доповнення, продовження тексту, ілюстрування; участь в інсценізаціях, дослідницьких проектах; складання есе, казок, віршів, закличок, загадок, оповідань та ін.).